

Marin Držić

Arkulin

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

PRVI ČIN _____	4
DRUGI ČIN _____	7
TREĆI ČIN _____	13
ČETVRTI ČIN _____	19
PETI ČIN _____	27
RJEČNIK _____	36

Imena

ARKULIN, (stari neženja)
VLAH KUČIVRAT, sluga Arkulinov
MILOV, drugi sluga Arkulinov
MILICA, djevojka Arkulinova
ANČICA, udovica, nevjesta Marićeva
LOPUĐANIN VICULIN, brat Ančićin
MARIĆ, zaručnik Ančićin
VUKAVA, (starica)
KOTORANIN TRIPE
NEGROMANT
KANDŽILIJER
GRK ALBANEZ.

PRVI ČIN

Jedini prizor¹

ARKULIN i KUČIVRAT

ARKULIN: *Cibo dolce e nutrimento della longa quaresima.*²

VLAH: (Bob i leća korizmina hrana jes, a Petar Longo sve mu ono posilaše.)

ARKULIN: *Aglio* - luk česan *et quella cipolla*³ - kapula, bez koje vi, žene, ne biste mogli so-frikat činit; i zaludu bi bili cipoli riječki⁴ i gere lokrumanske, da se lučca kapule najprvo ne podpriga.

VLAH: (Jes, bogme smo s gosparom i prikle prigali; a dobro ih priga, a ja mu sam puhao, ah! ah!)

ARKULIN: *Veramente*⁵ Pulju⁶ neću neg s suzami uspomenut, a dinaricâ kad bi mi poslali, munite srebrne kolura od neba, i zlatne kolura od sunca. I kako se svijetu ovako u jutro, kad sunce sine, oko obeseli i otvori, tako i meni, na svjetlos od zlata, oko mi se otvoraše, srce mi se veseljaše. A sada nije dukat moje sunce; skrinju zatvorih i čavli zabih.

VLAH: (Jes, bogme, ova svinja ima dukata dosta.)

ARKULIN: Nije moje dunižanje Orlanda, veće moje je svitlo sunce Ančica dilikana, pro-filana.

VLAH: (Ona li s nosom od pedi? Ubio te Bog i š njom!)

ARKULIN: Moje je dunižanje nje pod kuću veselo.

VLAH: (Jes, bogme, tu mu je vas dan šecna. Stara se je klada užegla.⁷)

¹ Nije se sačuvao prvi dio I. čina, pa stoga najveći dio ovog čina ima nejasan kontekst. Kako nije sačuvan ni prolog, ne zna se gdje se, na kojem piru, ni kada održala prva predstava. Ostatak ove komedije očuvan je u cijelosti.

² *Cibo dolce e nutrimento della longa quaresima* (tal.) - Slatko jelo i hrana duge korizme

³ *Aglio ... et quella cipolla* (tal.) - Češnjak ... i onaj crveni luk

⁴ *cipoli riječki* - cipoli iz Rijeke dubrovačke

⁵ *Veramente* (tal.) - Zaista

⁶ *Pulja* - Apulija, pokrajina u južnoj Italiji

⁷ *Stara se je klada užegla* - "ključna metafora na kojoj se zacrtava scenski lik staroga neženje. Njome se istodobno fiksira i motivacija i kvaliteta i odnos. *Klada* pa *stara* i još k tome *užegla* kvalitete su koje ne obećavaju ni osobita sjaja ni topline; tek nešto dima, jer stara je klada i trula i crvljiva. Do prvoga vatrometa komike dolazi kad se ta stara 'užegla klada' nadimlje hvastajući se snagom, junaštvom i pameću da poklekne od nemoći i gluposti pred Lopudanima koji upravo

ARKULIN: Tu je moje *verdezzante prato, lo sole reluzente*.⁸

VLAH: (*Farfanzia, ferfeto!*)⁹

ARKULIN: Tu je moje tezoro i moje *dolce riposo*.¹⁰

*Quella dolce memoria di quello zorno
che fu prinzipio a si lunghi martiri*¹¹
početak koja bi od moje tužice;
a sad me pokrijepi, gizdava rozice.
Tvoj sam rob, tvoj sluga i tvoj ću umriti,
diklice, nî druga moje oko nego ti!

VLAH: (Rekoh vam ja er moj gospodar Arkulin i bersat umije.)

ARKULIN: Nut što ljubav čini! *Amor con che miracolo fai*,¹² da prije ne znah što je veras, a sad pljujem verse. *Amor, el tuo dolce liquor*,¹³ kako med pčelicu u slasti sve stavlja.¹⁴

VLAH: (E, jes! Sve svinja njeke slasti ije, a meni ne da ni okusit.)

ARKULIN: Ma ti, krudela *rubella de amore*¹⁵, čemu si krudela? Što hoć' od mene? Život ti darivam; može li se veće dat?

VLAH: (Bijedan ti darov! Oto te ne bi na turskom pazaru somun hljeba prodao.)

ARKULIN: Ti ćeš moć rijet da sam star! Nijesam star, dušice. Je li tko da se sa mnom ukiduje? Je li tko da se sa mnom škrima? Je li tko da sa mnom tanca? Čovjeka¹⁶ se ne bojim u sve dintilece od svijeta.

zbog toga što je Arkulin takav kakav jest i traže za Ančicu 'kontradotu'; jer, umre li skoro ta 'klada', osta Ančica opet na njihovim leđima" (Švelec).

⁸ *verdezzante prato, lo sole reluzente* (tal.) - zelena livada, blistavo sunce (izrugivanje petrarkizmu)

⁹ *Farfancija* - "pogrešnim izgovorom "f" mjesto "p" (kako radi i Bokčilo) riječ je vezana za ferfetu, prema tal. "parfetto", tj. savršen, samo što su se možda u Vlahovu uhu stopila značenja riječi "furfanteria" (lopovluk) i "perfezione" (savršenost). Kučivrat koji se ruga gospodarovu "dunižanju" po duhovitosti ipak zaostaje za Krisinim slugom Nadihnom u *Tripče de Utolče*." (F. Čale)

¹⁰ *dolce riposo* (tal.) - slatki mir. - "Riječ *riposo* u značenju "mir" ili "krevet" ("odmor") više se puta javlja u Petrarke, npr. u sonetu CCCLVI, 1." (F. Čale)

¹¹ *Quella dolce memoria ...* (tal.) - To slatko sjećanje na onaj dan što je bio početak tako dugotrajnim patnjama. - "To su nešto modificirani stihovi iz prve tercine Petrarkina *Trijumfa ljubavi* (Triumphus Cupidinis): "... per la dolce memoria di quello giorno che fu principio a si lunghi martiri". Slatki dan Petrarki je bio 6. travnja 1327, kad se zaljubio u Lauru, pa su zato takav svoj dan spominjali stari Lone i Pedant u komediji *Tripče de Utolče*, a ovdje, da se ne ponavlja, Držić se služi jedinim djelom osim *Kanconijera* koji je Petrarca napisao talijanski." (F. Čale)

¹² *Amor con che miracolo fai* (tal.) - Ljubavi, kakvim li čudom djeluješ

¹³ *Amor, el tuo dolce liquor* (tal.) - Ljubavi, tvoj slatki sok

¹⁴ *kako med pčelicu u slasti sve stavlja* - po ritmu stih dvanaesterac, dakle, opet izrugivanje petrarkizmu

¹⁵ *rubella de amore* (tal.) - nepokornice ljubavi

¹⁶ *čovjeka* - nijednog čovjeka, nikoga

VLAH: (Ah, ah, ava, nuti ruge što od sebe čini! Nut gdje mu je gaćnik, junaci, ispaio! Ovdi da ga Ančica vidi, sad bi se spondrala od ljubavi za njim.)

ARKULIN: *Ah, mia vita leggiadra*,¹⁷ ku njekada imah! Kurvina kćeri, er bi za mnom trčala, a ja bih prid tobom bježao, ter bih te morio kako ovratu na tri dlake¹⁸, kako sad i ti mene moriš. Ma kad me umoriš, poslije ti će žao bit; jošte ćeš, kučko, za mnom proplakat, *et dopo morte aiuto porzerai al tuo Arkulino*,¹⁹ - kad, kučko, bude zaludu i kad ti bude mala har, i kad, kučko jedna... Ja te ću... po svetoga Arkulina, moje ime! Ne budeš bez mene umrijet, da je zdravo ova pestuleza!

VLAH: Maj prc! Pođ' mu tkogodi dlačicu s plašta dvigni sada! Ako sad nađe Ančicu, svoju morozu, Ančica zlo ide, bogme ju pjersa²⁰! Ljubav se je u ijed obrnula, razjedio se je. Maganja, neće ni da jede, kad je u ijedu, a meni se, bogme, tada trbuh ne veseli. Tko ti mene dovede iz Vlahâ²¹, da mu sam kmet, ter me nauči na njeke ure jesti, - razbile se! Ma kad svinja zasjede, dobro poiije; a bogme t' i ja š njim, istom kad mu položim, kad ga malo pohvalim da ferfeto bersa i da je u njem golem junak, - u onoj rđi! Tu ti bude moj trbuh kakono pratarsci²² bisaci, kadno o svetkovini idu po Župi²³ prosit. Poću vidjet kud ide i malo mu se prijavit, da me ne bi onom festulezijom²⁴, svinja, dohitio, - srdit je.

¹⁷ *Ah, mia vita leggiadra* (tal.) - Ah, mili moj živote

¹⁸ *morio kako ovratu na tri dlake* - "moriti ovratu (komarču, oradu, bijelu kvalitetnu ribu) na tri dlake znači umarati, pri lovu, tu ribu vukući i popuštajući povraz spleten od tri strune konjskoga repa (kao što se to od davnine činilo), kako bi se napokon umorna riba mogla izvući iz mora. Arkulin, koji se ovdje služi vrlo slikovitim riječima, zacijelo se razumije u ribe, jer je već na početku o njima govorio." (F. Čale)

¹⁹ *et dopo morte aiuto porzerai al tuo Arkulino* (tal.) - i nakon smrti pružit ćeš pomoć svome Arkulinu

²⁰ *pjersa* - opet pogrešno izgovara talijanske riječi, ovaj put izgovarajući "p" umjesto "f" (fjersa)

²¹ *iz Vlahâ* - sa sela, iz dubrovačkog zaleđa

²² *pratarsci* - fratarski (s pogrešnim, vlaškim izgovorom)

²³ *po Župi* - po selima u Župi dubrovačkoj

²⁴ *festulezijom* - opet pogrešni vlaški izgovor umjesto "pestulezom"

DRUGI ČIN

Prvi prizor

ARKULIN i VUKAVA

ARKULIN: Ha! Pestuleza bi lijek ovizijem koji se vrćahu ovdje. Nije ih²⁵ sada furfanata! *In fine*²⁶, oružje je kralj od svijeta, oružje sve gospoduje. Sad sam ja gospodar od ove pla-ce. Pestulezo, junačka hrano²⁷, ti si sada moja čas, *meae summae vires*²⁸. Sad ću moć na re-pozano ovu krudelacu vidjet, ovu ka mene jur vodi svezana za grlo. Sad ću činit da izide na funjestru.

Želim te u željah, u želji umirem,
jak žedan jelin plah, za tobom željan grem.²⁹

Ančice, je li pravo da si toliko krudela? Meni, ah meni, ah meni, tvomu toliku krudelta!

LOPUĐANIN: (Ču li, džiljoziju zatvori od njega!)

VUKAVA: Gospodaru!

ARKULIN: Ah, Vukava, ti li si? Jeda mi si afikat³⁰ od kuće donijela?

VUKAVA: Ubio bog afikat! Sada hodi najbrže, u mene u kuću uljezi, er ima s tobom go-
vorit od strane Ančice tvoje.

ARKULIN: Ah, od strane Ančice!

VUKAVA: Nemo' veće tu stât, er ima jednoga brata, gospodaru, zmaja, isiječe te na peče,
ako izide. Vidio te je gdi s Ančicom govoriš, i potrčao je u tretji pod po mač i štit.
Hod'mo u kuću prije neg je izišao.

ARKULIN: Ah, junak je! Ah, i s mačem i s štitom! Da pod'mo, retira'mo se.

VUKAVA: Oto ga! Hodi!

ARKULIN: Ne govor' da sam ja ovdí u tebe.

²⁵ *Nije ih* - Nema ih

²⁶ *In fine* (tal.) - napokon, konačno

²⁷ *junačka hrano* - zaštito junaka

²⁸ *meae summae vires* (lat.) - moja najveća moć

²⁹ *Želim te ...* - oponašanje stihova iz Petrarkinog soneta CCIX.

³⁰ *afikat* - stanarina

Drugi prizor

LOPUĐANIN i prijašnji, ANČICA

LOPUĐANIN: *Giuraddio*³¹, na moje oči! Po svetoga Antuna od Padue, *viescio vigliacco*³², kako te ću naučit kao da se u čas dobrijem ljudem tiče. Bih u Napuli, u Dzembi, u Mao-prdoniji e Aligurli³³, - ovaka mi se sramota ne učini, kao mi se ovdje za mírom učini od zamiraca³⁴! Nu me dočeka', ter ćeš vidjet je li se ovo po ulicah tjerat, zamirci! *Giuraddio*, najmanja te će peča bit nos, ako te stignem. - Nije ga, utekao je *traditur de forche, mangiaguadagno*³⁵. Vele volat sam ja ovizijem mandžagvadanjom ručak u drijevu dao³⁶, da se će spomenovat od Viculina. Ah, koliko ih je u moje dni prida me u more skočilo!

ARKULIN: (Ah, ja ne mogu trpjet da mi tko brava!)

VUKAVA: (Nemo', gosparu, isiječe te!)

ARKULIN: Čuješ ti, Lopuđanine, da ne gledam što gledam...

LOPUĐANIN: Ah, ah, u *forte*³⁷ se je njetko zatvorio! Nu izid' malo iz te fortece!

ARKULIN: Ljubav me velika čini da t' imam respet.³⁸

LOPUĐANIN: Nu izid' odzgor, da t' ukažem što je ljubav, i da se pozdravimo.

ARKULIN: Vukava, ja ne mogu trpjet!

VUKAVA: Nemo' gospodaru!

ARKULIN: Ah, *becco futuo*,³⁹ stav' ruku na to oružje!

LOPUĐANIN: *Misser*, što sam ja tebi učinio?

ARKULIN: Prida' se, *beccazzo*⁴⁰, er ti sad stokatu dah.

LOPUĐANIN: *Misser*, ja ti sam sluga.

ARKULIN: Moj pržon! Dobio te sam *in battaglia*⁴¹; daj to oružje.

LOPUĐANIN: *Misser*, nemo'! *Giuraddio*, torto mi činiš.⁴²

³¹ *Giuraddio* (tal.) - Tako mi Boga! (na isti se način zaklinje i Lopuđanin Dživulin u *Dundu Maroju*; karakteristika Držićevih Lopuđana je hvalisavost)

³² *viescio vigliacco* (tal.) - stari podlače

³³ *Bih u Napuli, u Dzembi, u Mao-prdoniji e Aligurli* - bio sam u Napulju, Genovi, Manfredoniji i Liguriji

³⁴ *ovdi za mírom učini od zamiraca* - ovdje unutar zidina (u Dubrovniku) od Dubrovčana

³⁵ *traditur de forche, mangiaguadagno* (tal.) - obješenjački lopov, danguba

³⁶ *ručak u drijevu dao* - prenes. značenje: u brodu istukao

³⁷ *forte* (tal.) - tvrđavu

³⁸ *Ljubav me velika čini da t' imam respet* - zbog ljubavi prema Ančici ga mora poštovati (zapravo je kukavica)

³⁹ *becco futuo* (tal.) - jebeni jarče

⁴⁰ *beccazzo* (tal.) - jarče, rogonjo

⁴¹ *in battaglia* (tal.) - u bici

⁴² *torto mi činiš* - činiš mi nepravdu

ARKULIN: *Metti zo quelle arme, becco futuo!*⁴³

LOPUĐANIN: *Misser, tvoj sam sluga, na!*

ARKULIN: Moj si prdžon!

LOPUĐANIN: Tvoj sam, što je tebi drago.

ARKULIN: Klekni doli sada!

LOPUĐANIN: Kako je tvojoj milosti drago.

ARKULIN: Moj si prdžon, u meni sad stoji zaklat te i prostit ti život.

ANČICA: (Vule draga, ne da' ve ga ubiti!)

VUKAVA: Nemo', ne, gospodaru, za ljubav one tvoje drage duše⁴⁴!

ARKULIN: Vukava, puštaj me činit moje oficijo.

VUKAVA: Za ljubav one tvoje drage duše!

ARKULIN: Ha! Za ljubav one duše, Vukava, praštam mu život.

LOPUĐANIN: *Misser, a vazda ti sam sluga.*

ARKULIN: Čuješ ti, praštam ti život, ma oružje hoću za mene; i da te veće nijesam vidio u gradu se obrnut čas jedan!

LOPUĐANIN: *Misser, bez oružja čemu sam?*

ARKULIN: Još se vrtiš tudije, *becco futuo?* - Vukava, što ti veliš? Meritam li ljubovcu sada?

VUKAVA: Jaoh, sjetna, tko bi mnio da u tebi to leži!

ARKULIN: Ja se ovoga prvoga obstakula liberah.

VUKAVA: Ti, ti nijesi čovjek ma zmaj!

ARKULIN: Vukava, bogme zmaj, i reci Ančici - zmaj. Star je, njetko govori; Vukava, ti si vidjela, neću ništa govorit; umjej spovidjet. I reci joj da mi ne ima za zlo er joj sam ovako brata tratao; on je sve kriv, er htje provat što je jakos Arkulinova, - tot njemu! Reci joj: "Cić tvoje ljubavi mu sam život prostio".

VUKAVA: Ja 'o' ću sve rijet. Ma hod'mo opet u mene u kuću, er ti imam od nje strane vele govorit. Neka ja nosim tu štitinu.

ARKULIN: Vukava, neću neg ja! Ovo je moja čas, ovo ću u memoriju stavit *ad posteros*⁴⁵; *mnom*⁴⁶ je danaska sva moja famelja čas dobila eternu, eternu.

VUKAVA: Blago njim s tobom!

⁴³ *Metti zo quelle arme, becco futuo!* (tal.) - Položi oružje, jebeni jarče!

⁴⁴ *duše* - Ančice

⁴⁵ *ad posteros* (lat.) - potomcima

⁴⁶ *mnom* - po meni, zbog mene

Treći prizor

KOTORANIN (*sam*)

KOTORANIN: Vraganajes po petnajes, komedije, komedijole! Bolje je meni nastojat kao ću lopiže prodat, neg da se mnom Dubrovčići rugaju. Po svetoga Tripuna⁴⁷, blaženoga našega konfaluna a moga krsnoga imena, kao ne bijehu za ino Tripu doveli u maškaratu, neg da se njim rugaju Dubrovčići, - Dubrovčići, er kao uljezosmo jedan drugoga u ruge stavljat, njetko će i drugi pomižan ostat. Po bradu Božiju, da vrag uzme dušu onijem našijem ki pomižаше kruške, da ih pomižanijeh Dubrovčićem prodaju, pak ih sami, bestije od tri bolanče, jedošе. Fortuna ih zategnu; staviše se tej kruške jesti: "Ova nije pomižana, ova nije uscana, ova nije". Vrag da ih vazme! Daše fin⁴⁸ svijem kruškami, da smo sad za rug Dubrovčićem i vituperijo od sve Dalmacije.⁴⁹ Ludjak jedan učini eror, a svi ga mudri ne mogu remedijat⁵⁰. A, uz ove tuge, još nas i naš dom i naša kuća bije. Oni vražiji ajer, koliko nas rađa, toliko nas kilavijeh rađa.⁵¹ Te vražije krepature renjaju u nas, er sam večekrat rekao u meni⁵², a meni: kilo, vrag da te vazme, ako si i moje meso; i vas tedijo moj zlo' česti pridavam. Tizim nas vražiji Dubrovčići najveće kore. Da vrag uzme oni djavolji ajer ki nas pridrtijeh rađa, da smo za rug Dubrovčićem i vituperijo vragu i njegovu ocu. Njeka me malankunija uhiti razbirajući ove stvari; poču malo začet uz luet⁵³, da mi malankonija od srca otide.

Kroz bužu me gledaš, ne daš mi pokoja;
razdro sam vehti plaš...

⁴⁷ *Sveti Tripun* - kotorski svetac zaštitnik

⁴⁸ *daše fin* - dokrajčiše

⁴⁹ "Držić je sasvim u toku usmene tradicije, on je pun aluzija na šale i anegdote, koje su vezane uz njegov kraj i koje su starije od njegovih komedija. Te narodne umotvorine (...) predstavljaju poseban blok, naročito važan za dramatičara koji želi apelirati na cjelokupnu svoju publiku. Omiljene su anegdote o Kotoranima, pa sam Tripe, Kotoranin priča popularnu anegdotu o pomokrenim kruškama..." (Slamnig). - "Kotoranin priča o svojim sugrađanima rugalicu, koja se u različitim inačicama još i danas čuje u primorju: Vozili Kotorani lađom u Dubrovnik kruške na prodaju pa ih, iz pakosti, pomokrili. Međutim ih zateče oluja, putovanje se otegne, pa su ih morali sami, jednu po jednu, pojesti, postavši tako *vituperijo od sve Dalmacije*" (Batistić).

⁵⁰ *Luđak jedan ...* - poslovice

⁵¹ Dubrovčani su se Kotoranima izrugivali zbog kile, od koje ovi navodno često obolijevaju, a iza ziva je loš zrak (*ajer*)

⁵² *u meni* - u sebi

⁵³ *začet uz luet* - zapjevat uz lutnju

Četvrti prizor

ARKULIN i prijašnji, LOPUĐANIN, VUKAVA

ARKULIN: *Ola!*⁵⁴ Čuješ ti, Kotoranine, da si otle najbrže otišao s tizijem leutom; neću tizijeh leuta tu!

KOTORANIN: Ki vrag odzgor govori?

ARKULIN: Jesi li me čuo?

KOTORANIN: Malo sam pogluh, *non aldo troppo ben.*⁵⁵

ARKULIN: S tizijem leutom otrole! Jesi li čuo?

KOTORANIN: S ovizijem sam leutom ovdi, i ovdi ću stat, a ti mi paraš njeka pridrt s tjezizijem riječmi od bjestije.

ARKULIN: Scijeniš ti da sam ja Kotoranin?

KOTORANIN: A što hoćeš izrijet od Kotorana?⁵⁶

ARKULIN: Kurvina kilava trago, još te tu vidim?

KOTORANIN: Ima bit da ti je to domaća spovidjela.⁵⁷

LOPUĐANIN: *Giuraddio, per san Givan*⁵⁸, kako ti neće probit oružje koje mi si ugrabio *per superchiaria.*⁵⁹

KOTORANIN: Po svetoga Tripuna i po četiri vandēliste, kao te će velik vrag vazet, ako u nokte Tripi upadeš, beko od tri bolanče!

LOPUĐANIN: Po sonce, koje nad nami svijeti, i po more, koje brodim, jeda te kad na Igalo⁶⁰ srjeća dovede! Ah, za mirom⁶¹ sam, ter sam svezan! Znaš koje sam prove ja na mulu od Dzembe⁶² učinio?

KOTORANIN: Ah, moli tvoga Boga i njegovu mater, er nijesam ono malo lopiža doprodao! Neću njimi perikulat; a ja bih te naučio što je Tripe Kotoranin.

LOPUĐANIN: *Giuraddio!*

KOTORANIN: Po svetoga Tripuna!

LOPUĐANIN: Po Gospu od Pšunja!⁶³

⁵⁴ *Ola!* (tal.) - hej!

⁵⁵ *non aldo troppo ben* (tal.) - ne čujem baš dobro

⁵⁶ *od Kotorana* - o Kotoranima

⁵⁷ *Ima bit da ti je to domaća spovidjela* - Mora da ti je to o kili tvoja žena ispričala (jer sam bio s njom)

⁵⁸ *Giuraddio, per san Givan* (tal.) - Pobogu, po svetoga Ivana

⁵⁹ *per superchiaria* (tal.) - silom

⁶⁰ *Igalo* - predio uz more u mjestu Igo na Lopudu

⁶¹ *za mirom* - unutar zidina (odnosno, u Dubrovniku)

⁶² *na mulu od Dzembe* - na gatu u Genovi

⁶³ *Gospa od Pšunja* - Pšunj ili Šunj je uvala na Lopudu u kojoj se nalazila crkvice posvećena Gospi

KOTORANIN: Po Majku od Kotora!⁶⁴

LOPUĐANIN: Po svetoga Antuna i Nikolu od Bara⁶⁵!

KOTORANIN: Po Petra i Andriju i Jodzefa martira svetoga!

LOPUĐANIN: Ja te ću!

KOTORANIN: Znat ćeš, bestijo od tri bolanče, s kijem imaš što činit!

ARKULIN: Respetam, imam respet! Pođ'te zbogom, šeta'te.

LOPUĐANIN: *Giuraddio*, izidi ako t' što ide od ruke. Ovo ti para pestulezom bit?

KOTORANIN: Ja, po Majku Božiju da izide, u peče bih ga učinio.

ARKULIN: Ah, dva ste na jednoga!

VUKAVA: Pođite zbogom, dobri ljudi! - Gospodaru, ištetićeš vas posao tvoj, ako š njimi uzgovoriš.

LOPUĐANIN: Ha, jeda te kad na Igalo dobra srjeća donese!

KOTORANIN: Neće li te ki vrag u Kotor donijet jedan dan, da se ja i ti celivamo?

Peti prizor

MARIĆ i prijašnji

MARIĆ: Koja je trjeska ovo prid mojom kućom? Što je to oružje? Viculine, što se to rabi? Ali ti vazda kustijon činiš?

VICULIN: Nije neg, *giuraddio*, njeka bjestija!

KOTORANIN: Po svetoga Tripuna, njeka bjestija!

MARIĆ: Hodi u kuću ti! A ti, dobar čovječe, pođi na tvoj posao.

KOTORANIN: *Me raccomando*⁶⁶, vaš sam sluga.

MARIĆ: Para mi, biješe ono Tripe Kotoranin, moj prijatelj, a ne stavljah se od njega.⁶⁷

⁶⁴ *Po Majku od Kotora* - Tako mi Gospe kotorske

⁶⁵ *Bar* - Bari, grad u Apuliji

⁶⁶ *Me raccomando* (tal.) - preporučam se

⁶⁷ *a ne stavljah se od njega* - a nisam na njega pomislio, nisam mislio da je on

TREĆI ČIN

Prvi prizor

ARKULIN i VUKAVA

ARKULIN: Ovi su *becchi futui*⁶⁸ asedijali mene ovdi. Vukava, što se ima činit?

VUKAVA: Brižna, gospodaru, nije nikoga; ti se si prem pripao.

ARKULIN: Pripao, an? Vukava, dva jednomu dušu vade, a Orlando nigda ne ktje neg jednoga na sebe.

VUKAVA: Brižna, oni li Orlanda na Placi?⁶⁹

ARKULIN: Vukava, ti ne razumiješ! Oni je Orlanda mrtav na Placi; ja se od živijeh vragova bojim. Kad nije nikoga doli, izmimo se odovle, ter ćemo o našem poslu gdigodi s strane u kojojgodi ulici govorit.

VUKAVA: Pođimo, kako je tebi drago. Nemo' ve te štitine nosit i ogrni ve se tom čošinom.

ARKULIN: Vukava, ovo što sam u gveri dobio nije mi sramota nosit, - ovo je moja čas; poslije, ako bi gdje ovi bekaci izišli, da se mogu od njih štitit. U frotu će doć, kao hvrljci, na mene, er znaju er⁷⁰ ja oružjem igram fjorito; ja rukami igram i fjorižam.

VUKAVA: Znam er umiješ i tancat.

ARKULIN: Ja li?

VUKAVA: Hod'mo opravit što imamo.

ARKULIN: To li ja?

⁶⁸ *becchi futui* (tal.) - jebeni jarci

⁶⁹ *Orlanda na Placi* - kipa Orlanda na dubrovačkom Stradunu, kojega je u 15. stoljeću isklesao kipar Antun Dubrovčanin; Arkulin se koristi učenom usporedbom iz pjesništva, dok Vukava misli na kip, za kojega su Dubrovčani imali uzrečicu: "Orlandu se javi, da t' ono opravi", odnosno javi se Orlandu, najvećem junaku, da ti opravi "ono", spolni organ (spominje se u *Veneri i Adonu*)

⁷⁰ *er znaju er* - jer znaju da

Drugi prizor

MARIĆ i VICULIN

MARIĆ: Viculine, pokli je to tako, bolje je, ja vidim, da Ančicu, moju nevjestu a tvoju sestru, udamo, ako se more, za ovoga starca Arkulina, er vele da je bogat.

VICULIN: Udat ju za mírom, da se ovi pasali jeri oko nje vrte ovako kako psi oko kučke! *Giuraddio*, kako neću komportit tu vergonju.

MARIĆ: Viculine, da šta hoć' da učinimo?

VICULIN: Da ga na peče isijecemo.

MARIĆ: Viculine, ovdi nijesmo na otoku, ki ne ima vrata. Iza míra, *misser mio*⁷¹, nije lasno uteć, er se zatvora.

VICULIN: Mariću, učinio mi je jednu indžuriju, ka se nije, *giuraddio*...

MARIĆ: Što ti je učinio?

VICULIN: Oružje mi je ugrabio *per superchiaria*.⁷²

MARIĆ: Oružje ti je ugrabila ona opuzena guska?! To li si što se hvaljaše?⁷³

VICULIN: Za mirom, Mariću, svezane nam su ruke; kad sila dođe, trijeba joj se je poklonit.

MARIĆ: Tako je, basta!

VICULIN: Znaš ka je? Trijeba je da mu se ova žena navrže na kimudrago način, er mi ne valja, *misser mio*, da komportimo ovu sramotu u kući našoj.

MARIĆ: *Giuraddio*, er ka mu godi otočka dođe za ovi mir, među ove pasali jere, otruje se kao o kugu⁷⁴, i ke ne idu u grad svete su svete. A na izuli ne imamo strah od pasilijera, perdidžornata, mandžagvađanja, ki mi placaju⁷⁵. Velekrat im sam stražu čuvao, kad dođu na Lopud s leuti.

VICULIN: E, vazda s nekijem leuti dođu, ter mi počnu versat; scijene da mogu štogodi od Lopuđaka avancat, ter im para na Prijekom⁷⁶ dunižat u Dubrovniku. O, Maro, ho'mo na plakijer! Prvom⁷⁷ ga nađem toliko iza mira, ukazat mu ću što je Viculin.

MARIĆ: Što učinismo za ovu našu zlu pečenicu?

VICULIN: Da se čini što se može.

⁷¹ *misser mio* (tal.) - gospodine moj

⁷² *per superchiaria* (tal.) - silom

⁷³ *To li si što se hvaljaše?* - To je junaštvo kojim si se hvalio?

⁷⁴ *otruje se kao o kugu* - "U dubrovačkoj literaturi ima mnogo aluzija na lakoumnost lopudskih žena. (Drastičan je primjer satirična pjesma I. Đurđevića *Lopučka Mara s Igala*). Radi se, po svoj prilici, o generalizaciji pojedinih slučajeva. Inače je Držić u svojim pastirskim igrama i komedijama više puta izrazio mišljenje da život u gradu utječe negativno na moral ljudi sa sela" (Batistić).

⁷⁵ *placaju* - varaju

⁷⁶ *na Prijekom* - Prijeko je ulica koja ide paralelno s Placom (Stradunom) sa sjeverne strane; to je mjesto gdje su obijesni Dubrovački mladići zaskakali sluškinje

⁷⁷ *Prvom* - prvom prilikom

MARIĆ: Ja znam što ću učiniti: hoću da mu je vržemo u kuću, ili hoće ili neće; ako ne us-tjedbude, imam jednoga negromanta prijatelja; činiću da učini za mene *cose de altro mon-do*.⁷⁸

VICULIN: Istom da mu vrha dođemo pasalijeru od komarde.

MARIĆ: Hod'mo opet u kuću, ter ćemo se bolje dogovorit.

VICULIN: O, Džuho! O, bestro!⁷⁹ Vidje li ju? Galanta ti je tamaša, ribe me ne jele!

Treći prizor

ARKULIN i VUKAVA, zatim KUČIVRAT

ARKULIN: *Caga sangue!*⁸⁰ Sto dukata⁸¹, sto dukata pita!

VUKAVA: Poklisaru se glava ne odsijeca; u tebi stoji⁸².

ARKULIN: Ribaodo, nije li zadosta da ju dobro hoće ovaki gospodar? Sto dukat! Zle že-ne!

VUKAVA: Pođi ve s vragom od mene, ne psuj me, u zao čas ti bijes u očas udrio! Tamo te gučula zadavila!

ARKULIN: Sto dukat, smrdećice, gnjilo meso! Tko sto dukat ima u ovo vrijeme? Gdje da se mogu dobit? Stat⁸³ pitaju ribaode. - Ah, Kučivrate, gdje si, moja vjerna sluga i kmete?

KUČIVRAT: Gosparu, što je, za Boga, gosparu, viteže i junače? Ovo ti Kučivrata, tvoga vernoga sluge.

ARKULIN: Ah, Kučivrate, u najbolje si doba došao! Uzmi ovi štit i mač.

KUČIVRAT: Golema štita! Dje ga se si dobavio?

ARKULIN: Kučivrate, junaci junački oružje dobivaju.

KUČIVRAT: Haj! haj! Vrijedni gospodaru!

ARKULIN: Kučivrate, pripravi se da ugrabimo ljubovcu.

KUČIVRAT: Ovo sam, gospodine, s mačem na tvoju zapovijed.

ARKULIN: Gdje bi Milov?

⁷⁸ *cose de altro mondo* (tal.) - stvari s drugog svijeta, nečuvene stvari

⁷⁹ *O, Džuho! O, bestro!* - čini se da Lopuđani "Džuho" nazivaju onoga komu se žele narugati, u prvom redu Dubrovčane; *bestro* je također lopudski izraz s pogrđnim smislom ("bjestijo") (F. Čale)

⁸⁰ *Caga sangue!* (tal.) - "seri krv", što bi bilo doslovce, a valjda je u igri riječi prema "cava sangue!" što bi značilo "vadi krv" u smislu: troši dukate. Na takvo bi rješenje upućivalo i to što Pomet u *Dundu Maraju* (I), aludirajući na to kako Maro troši očeve dukate, kaže Popivi: "Ter nije zadosta da mu kako pijavice krv popijete..." (F. Čale)

⁸¹ *Sto dukata* - protumiraz za Ančicu

⁸² *u tebi stoji* - do tebe je, o tebi ovisi

⁸³ *Stat* - "možda sto t' ili što t'" (Rešetar)

KUČIVRAT: Ovo i Milova, po brašance⁸⁴ Božije.

ARKULIN: Što je to u ruci, Milove?

Četvrti prizor

MILOV i prijašnji

MILOV: Ah! ah! Rekoše mi da te hoće sjeć, ter donijeh ražanj, da ga probodem.

ARKULIN: Da ta pečenica?

MILOV: Ah! ah! Ne imah ju kad skinut.

KUČIVRAT: Nea, dobro bogme, dobro vitovarija⁸⁵ valja.

MILOV: Ah! ah! Bogme sam i donio, - hoć' li pit?

KUČIVRAT: Dobro, dobro, po svetoga Savu, kao da se je sa mnom dogovarao!

ARKULIN: Kučivrate, ja viđu⁸⁶, *in orden* smo;⁸⁷ da ova vrata po tleh vržemo!

KUČIVRAT: Pate, gosparu; hod' ti naprijed. Ah, da je peću želješca, sad bih ih u dvije peče učinio.

MILOV: Ah! ah! Sad ih ću ja probosti.

KUČIVRAT: Stan' s strane ti, dijete! Što se si smrzao? Otresi se!

MILOV: Ah! ah! Bogme ću pit.

ARKULIN: Kučivrate, što činimo? Da'mo asalt!

KUČIVRAT: Ne pij sada ti, vrag te popio!

ARKULIN: Ah, ribaodo, sto dukat u mene pita! Sto dukat, an?

MILOV: Sto dukat, an? Ah! ah!

KUČIVRAT: Sto dukat u gospara pita, pufrant, ah!

Peti prizor

LOPUĐANIN i prijašnji

LOPUĐANIN: *Giuraddio*, što je ovo?

KOTORANIN: Što je ova superkjarija oko naše kuće?

KUČIVRAT: Sto dukatova, ah!

LOPUĐANIN: Što ištete vi oko našijeh vrata?

⁸⁴ *brašance* - pričešće, čim se pričešćuje

⁸⁵ *vitovarija* - "za šalu od tal. *vettovaglia* (životne namirnice), možda u vezi s tovar" (Rešetar)

⁸⁶ *viđu* - vidim

⁸⁷ *in orden smo* - u ratnoj smo spremi

ARKULIN: Muč'te svi vi, neka mi je ja nagovorit. Prida'te se, *becchi futui*, er vam sad oti-de kuća *a fiamma e fogo*.⁸⁸

VICULIN: *Misser*, što ćemo se pridavat? Što išteš oko našijeh vrata?

ARKULIN: Ančicu hoću za mene.

KUČIVRAT: Ančicu za gospara!

MILOV: Ančicu, ah! ah!

LOPUĐANIN: *Giuraddio*, prije ću život izgubit neg ću dat moju čas.

ARKULIN: Nećeš? Kučivrate viteže, Milovrate sokole, skoči! Da'mo asalt!⁸⁹

LOPUĐANIN: *Giuraddio*, i s fustami sam konbatio⁹⁰, kao mi nećete vi sramotu učinit! - Sada, Mariću, spomeni se od⁹¹ našega staroga oružja.

ARKULIN: Kamenjem, ah, *becchi futui*, kamenjem!

KUČIVRAT: Ne boj se, gospodine Arkuline; štitom se pokrij! Milove brajene, ne ostavi nas!

ARKULIN: Kučivrate, daj da se retiramo.⁹²

KUČIVRAT: Retira'mo se! I ako t' para, da' da ručamo.

ARKULIN: Ah, kanalja, na tradiment kamenjem, ah!

LOPUĐANIN: Ah, ah, utekoše placari.

ARKULIN: Ho'mo zasad doma; ne zlo poskaramučasmo!

KUČIVRAT: Gosparu, da se ne biješe napetrio visoko, htijah ga u peče učinit.

MILOV: Ah! ah! A ja ih htijah probosti.

ARKULIN: *In fine*⁹³ s miri se je mučno rvat; jeda se *in piano*⁹⁴ kad nađemo! Na druga re-medija trijeba je Ančicu imat; trijeba je Ančicu imat, a od sto dukata ne valja ni govoriti.

KUČIVRAT: Ančica za gosfara⁹⁵, ne inako, za gosfara, - a za nas pečenica. Milove, što činiš?

MILOV: Ah! ah! Ja pijem.

ARKULIN: Ah! Lotre jedan, brzo ti se požeže! Uljez'mo u kuću.

KUČIVRAT: A bogme sam i ja žedan, refira'mo se!⁹⁶

⁸⁸ *a fiamma e fogo* (tal.) - u plamenu i vatri

⁸⁹ *Da'mo asalt!* - Napadnimo!; Navalimo!

⁹⁰ *s fustami sam konbatio* - "Već smo podsjetili na iskustva, pa i ratna, lopudskih pomoraca. Na ovo mjesto, gdje se Viculin sjeća bitaka s turskim "fustama", tj. manjim brzim gusarskim galijama što ih Držić spominje u političkim pismima, upozorava V. Foretić citirajući i pjesnička svjedočenja o dubrovačkoj mornarici koja su ostavili Vetranović i Sasin (SPH, III. i XVI). Pojedini dubrovački brodovi, piše Držić u pismima, tukli su se s turskim gusarima pridružujući se ponekad kršćanskoj floti usprkos zabrani oprezne dubrovačke vlade." (F. Čale)

⁹¹ *spomeni se od* - sjeti se

⁹² *retiramo* - povučemo

⁹³ *In fine* (tal.) - napokon, konačno, uostalom

⁹⁴ *in piano* (tal.) - na ravnicima, na istoj razini

⁹⁵ *gosfara* - Kučivratov vlaški izgovor

⁹⁶ *refira'mo se* - pogrešan, vlaški izgovor umjesto "retira'mo se"

Ovdi u kuću ulaze, a Kotoranin izlazi.

Šesti prizor

TRIPE, VICULIN, MARIĆ

TRIPE: Koji ti mene skandao nađe danaska! *Per Cristo*⁹⁷, kao se sam ja lijevom prikrstio jutroska, a nijesam se ni stavio. S mirom, s Bogom šetah, a ova bjestija dođe i prva mu riječ bi - kilavče! Bogme ti je ugonenuo! Ma *per la verzine Zuana*⁹⁸ kao mu ne zlo odgovorih⁹⁹; er one sekrete kotorske najbolje žene znaju. Biješe njeka bjestija aradžana, - ne zlo učinih er ovu kordetinu podbih, ako bi opet došao na mene, da se mogu branit od kurvina muža.

VICULIN: Mariću, ovo t' onoga Kotoranina, prijatelja tvoga.

MARIĆ: O, Tripe!

TRIPE: Tko zove?

MARIĆ: Ne poznavаш Marića tvoga?

TRIPE: Mariću, ti li si? A i maloprije te vidjeh, a ne stavih se od tebe. Što je od tebe? Kao se pasavaš?

MARIĆ: Njeki nas su skandali našli.

VICULIN: *Giuraddio*, oni pasalijer od trimjed!

TRIPE: Koji?

VICULIN: Oni što nas maloprije psova.

TRIPE: Oni li beko od svoje žene?

MARIĆ: Nu, uzidi gori, er imamo s tobom vele govorit.

TRIPE: A ja da uzidem.

⁹⁷ *Per Cristo* (tal.) - Krista ti

⁹⁸ *per la verzine Zuana* (tal. mletački) - za djevicu Ivanu; misli se na francusku nacionalnu junakinju Ivanu Orleansku ili Jeanne d'Arc (1412-1431)

⁹⁹ *ne zlo odgovorih* - odnosi se na "ima bit da ti je to domaća spovidjela" gore

ČETVRTI ČIN

Prvi prizor

LOPUĐANIN i TRIPE

LOPUĐANIN: Tripe, razumio nas si?

TRIFE: Razumio vas sam. *Lassa far a vostro Tripe!*¹⁰⁰

LOPUĐANIN: *Giuraddio*, ako neće da ju svršimo s¹⁰¹ pasalijerom od trimjed s oružjem.

TRIFE: Razumio vas sam: *o guerra o pace o triegua per oggi*¹⁰², da možete vi vaš posao op-
ravit, *misser sci! Or, misser mio, penso*¹⁰³ da ćemo sklopit ovu parentijeru.

Drugi prizor

TRIFE i ARKULIN

TRIFE: Bože, umije li mi tko ukazat gdi stoji Arkulo Arkulinović, *per zentilezza?*¹⁰⁴

ARKULIN: Što išteš ti od Arkulina?¹⁰⁵ Ovdje sam; i da mi bolje ime znaš, nije mi Arkulo ime neg Arkulin, s mačem u ruci za odgovorit svakomu tko ima dvije ruke. Ma na frote dohodate na Arkulina, kao i hvrljci na ruinu od smokava.

TRIFE: *Misser*, ja nijesam došao kombitit, ma s tobom dvije riječi progovorit *in secreto, di maniera*,¹⁰⁶ ako je vašoj milosti drago.

ARKULIN: *In secreto*, an? Htio bi me doli primamit *sto becco futuo!*¹⁰⁷

TRIFE: Ja velim, onestije govori, ako je vašoj milosti drago, *misser* Arkulo ali t' Arkuline.

¹⁰⁰ *Lassa far a vostro Tripe* (tal.) - Prepustite stvar svome Tripi!

¹⁰¹ *da ju svršimo s* - da raskrstimo s (prema tal. "finirla con")

¹⁰² *o guerra o pace o triegua per oggi* (tal.) - ili rat, ili mir, ili primirje za danas

¹⁰³ *misser sci! Or, misser mio, penso* (tal.) - u redu, gospodine! Sad, moj gospodine, mislim

¹⁰⁴ *per zentilezza* (tal.) - molim

¹⁰⁵ *Što išteš ti od Arkulina?* - Zašto tražiš Arkulina?

¹⁰⁶ *in secreto, di maniera* (tal.) - povjerljivo, pristojno

¹⁰⁷ *sto becco futuo!* (tal.) - ovaj jebeni jarac!

ARKULIN: Milica, mortar mi!¹⁰⁸ S vrata mi se dvigni, *beccazzo!*¹⁰⁹

TRIBE: I s većijem smo ljudmi govorili, *per san Trifon*¹¹⁰, nego si ti, *in malora!*¹¹¹ Imam s tobom tratat parentijeru, a ti si, ja viđu¹¹², neprijatelj tvomu dobru, *in malora e in mal punto*¹¹³ makar!

ARKULIN: Koja je to parentijera? Otole govori što imaš govorit.

TRIBE: A ja da odovle govorim; ako svak čuje, *vostro danno*¹¹⁴.

ARKULIN: Da si je tkogodi s konopcem na grlu došao!

TRIBE: Da t' rečem: daju ti Ančicu za ženu; sva je ona parenta kontenta.

ARKULIN: Ah, ah, ugonenuh li!

TRIBE: Ma da znaš, prćije t' ne daju i, *zentilomo mio*¹¹⁵, hoće da jo' kontradotu učiniš; *altramente non e fatto niente.*¹¹⁶

ARKULIN: Kontradotu, *becchi futui?!* Bez prćije, kanalja? S vrata mi se, kilava trago!

TRIBE: Tot avancah ja *per far ben!*¹¹⁷ Indovinah da me će tegnut u živo! - Znaš ka je? Ja sam kilav, a ti si beko od tvoje žene, - pones' to *in viso, bestia de merda!*¹¹⁸

ARKULIN: Lumbardu mi, pušku mi, Milica! Da mi ga se je strijelit ribaoda.

TRIBE: Lumbardom? *Merda magna! Addio, m' arreccomando.*¹¹⁹

Treći prizor

ARKULIN, zatim NEGROMANT

ARKULIN: Bez prćije, kanalja! - kontradotu, gramandionici¹²⁰ jedni! Hoću, na njih despet¹²¹, da mi dođe u kuću. Uzet ju za ženu i ne uzet ju hoću da u meni stoji¹²². *Per zerto*¹²³ mahnit sam za njom i ljubim ju, kurvinu kćer, kako moje dvije oči, ma kondicijoni koje

¹⁰⁸ *mortar mi* - donesi mi mužar

¹⁰⁹ *beccazzo!* (tal.) - rogonjo, glupane

¹¹⁰ *per san Trifon* (tal.) - po svetoga Tripuna

¹¹¹ *in malora* (tal.) - dovraga

¹¹² *viđu* - vidim

¹¹³ *in malora e in mal punto* (tal.) - k vragu i u zao čas

¹¹⁴ *vostro danno* (tal.) - vaša je šteta

¹¹⁵ *zentilomo mio* (tal.) - plemiću moj

¹¹⁶ *altramente non e fatto niente* (tal.) - inače se neće ništa učiniti

¹¹⁷ *per far ben* (tal.) - da učinim dobro

¹¹⁸ *in viso, bestia de merda* (tal.) - u lice, beštijo od govana

¹¹⁹ *Merda magna! Addio, m' arreccomando* (tal.) - Veliko govno! Zbogom, preporučujem se

¹²⁰ *gramandionici* - provalnici

¹²¹ *na njih despet* - njima za inat

¹²² *Uzet ju za ženu...* - Da li ću je uzeti za ženu ili ne, to hoću sam odlučiti

¹²³ *Per zerto* (tal.) - naravno, dakako

mi daju neću ni slušat. S kontradotom! Ah, ja znam što ću učinit: poču nać nekoga negromanta, da znam spendžat štomudrago; činit je ću¹²⁴ da mi u kuću dođe, na njih despet! Ma ovo ga, nut srjeće! *Bon augurio*¹²⁵, - Ančica će u mene danaska bit. - *Dio vi salvi, misser lo maistro!*¹²⁶

NEGROMANT: *Ben venuto*¹²⁷, gospodine moj!

ARKULIN: Umiješ i naški govoriti?!

NEGROMANT: Znam.

ARKULIN: Rad bih, ako je sinjoriji vostri¹²⁸ drago, da mi učiniš da mi jedna moroza dođe doma, koju vele ljubim, ma je on krudela.

NEGROMANT: *Signor sì, el salito delle innamorate.*¹²⁹

ARKULIN: Njeke kontradote pita i hoće doć bez prćije.

NEGROMANT: *Ho inteso*¹³⁰, neka meni, razumio sam; ma hoću ja plata.

ARKULIN: Ava, da te platim; što mi ćeš uzet?

NEGROMANT: Dvaes dukata.

ARKULIN: *Caga sangue!* Dvaes dukata vele je!

NEGROMANT: Ne mogu manje.

ARKULIN: Kontent sam, ma hoću da mi prvo kugodi provu učiniš od tvoje negromančije.

NEGROMANT: Ja da učinim? Nemo' te straho bit?

ARKULIN: Mene li, mene strah? Našao si čovjeka strašiva.

NEGROMANT: Gleda' na tvoja kuća!

ARKULIN: (Obide me njeke strah!)

NEGROMANT: Gleda' na tvoja kuća!

ARKULIN: (Ove mi vragolije nigda nijesu drage bile.)

NEGROMANT: Gleda' na kuća!

ARKULIN: Kuću mi!¹³¹ Kuća mi otide! *Lassami star la casa, becco futuo!*¹³²

NEGROMANT: Ti imaš strah; ne boj se; ne boj se.

ARKULIN: Neću tvojijeh vragolija oko moje kuće! Ajme meni, kuća mi!¹³³ *Becco futuo*, neć' mi kuću ostavit?

NEGROMANT: Ne boj se ti vraga da te ponese.

¹²⁴ *činit je ću* - Ančicu, uz pomoć negromantove čarolije

¹²⁵ *Bon augurio* (tal.) - dobar predznak

¹²⁶ *Dio vi salvi, misser lo maistro!* (tal.) - neka vas Bog spasi, gospodine meštre!

¹²⁷ *Ben venuto* (tal.) - dobro došao

¹²⁸ *sinjoriji vostri* - vašem gospodstvu (tal. na pohrvaćen način, uz korištenje sklanjanja)

¹²⁹ *Signor sì, el salito delle innamorate* (tal.) - Da, gospodine, takve su obično ljubavnice

¹³⁰ *Ho inteso* (tal.) - shvaćam

¹³¹ *Kuću mi!* - podrazumijeva se: ostavi

¹³² *Lassami star la casa, becco futuo!* (tal.) - Ostavi mi na miru kuću, jebeni jarče!

¹³³ *kuća mi!* - podrazumijeva se: nestade

ARKULIN: S očiju mi, kurvina ostrižena đidijo!

NEGROMANT: *Che omo del diavolo!*¹³⁴

ARKULIN: Poću na sudije, da ovoga negromanta činim izagnat iz grada; inako će oborit vas grad od vješala čovjek¹³⁵.

Četvrti prizor

TRIPE, NEGROMANT

TRIPE: *Gintilomo, che curri? Ferma!*¹³⁶

NEGROMANT: *Un certo vecchio matto mi corre addosso con le armi.*¹³⁷

TRIPE: *Saver parlar schiavon?*¹³⁸

NEGROMANT: *Uno poco*¹³⁹ umije.

TRIPE: Poznaš li toga starca?

NEGROMANT: Ja ga znam.

TRIPE: Jeda je Arkulin?

NEGROMANT: *Signor sì, signor sì, Arkulino!*¹⁴⁰

TRIPE: Vražijega čovjeka, da je svakomu dodijao! *Con tutti la vol. Misser, poco ha mancato che anche a mi non ha dato delle feride. Chi sete voi, se piase alla signoria vostra?*¹⁴¹

NEGROMANT: *Mi deletto un poco di negromanzia.*¹⁴²

TRIPE: *Di negromanzia?!*¹⁴³ Da, per Dio si naš! Tebe žuđahomo, *te desideravamo grandemente.*¹⁴⁴

NEGROMANT: *Sono a piacer vostro.*¹⁴⁵

TRIPE: O, Mariću! O, Viculine!

¹³⁴ *Che omo del diavolo!* (tal.) - Kakav vražji čovjek!

¹³⁵ *od vješala čovjek* - prema tal. "traditor di forche"

¹³⁶ *Gintilomo, che curri? Ferma!* (tal.) - Gosparu, zašto trčiš? Stani!

¹³⁷ *Un certo vecchio matto mi corre addosso con le armi* (tal.) - nekakav ludi starac trči na mene s oružjem

¹³⁸ *Saver parlar schiavon?* (tal.) - Znati govoriti šćavunski? (hrvatski)

¹³⁹ *Uno poco* (tal.) - malo

¹⁴⁰ *Signor sì, signor sì, Arkulino!* (tal.) - Da, da Arkulin!

¹⁴¹ *Con tutti la vol ...* (tal.) - Sa svima se svađa. Gospodine, zamalo nije i mene ranio. Tko ste vi, ako smijem pitati vaše gospodstvo?

¹⁴² *Mi deletto un poco di negromanzia* (tal.) - Pomalo se zabavljam magijom

¹⁴³ *Di negromanzia?!* (tal.) - Magijom?!

¹⁴⁴ *te desideravamo grandemente* (tal.) - tebe smo jako priželjkivali

¹⁴⁵ *Sono a piacer vostro* (tal.) - Stojim vam na raspolaganju

Peti prizor

MARIĆ, VICULIN i prijašnji

LOPUĐANIN: Tko zove?

TRIBE: *Andeamus usque ad Betlem, venit propheta magninimus, došla je stella in oriente!*¹⁴⁶

MARIĆ: Što je, za Majku milostivu?

TRIBE: *Hic faciamus tria tabernacula, unum*¹⁴⁷... umrijeh od veselja!

VICULIN: *Giuraddio*, što će bit?

TRIBE: Negromant nam je ovdje! Da se osvetimo *di quel becco*¹⁴⁸ od svoje žene.

MARIĆ: Tripe dragi, neka te celunem od veselja! O, *maistro, ben venuto!*¹⁴⁹

NEGROMANT: *Gentilomeni, se kočete ciniti vendetta di quel vecchio del diavolo...*¹⁵⁰

TRIBE: S pestulezom ga je tjerao, *becco del burdello!*¹⁵¹

NEGROMANT: Ja sam *pronto*¹⁵² za učinit za vas stvari velike.

MARIĆ: Da ti dobro platimo i da ti smo sluge.

VICULIN: *Giuraddio*, da ti smo vazda skjavi.

TRIBE: Ja t' neću drugo *oferir*¹⁵³ nego Tripu, mene, *e la casa mia in Cattaro, che mi costa ben cinquanta šcudi*¹⁵⁴, i još bolje.

NEGROMANT: Što kočete od mene?

TRIBE: Neka mu ja rečem, *con lizenzia*¹⁵⁵. Mariću, i ti, brate Viculine!

MARIĆ: Reci, Tripe, kontenti smo.

TRIBE: U dvije riječi, *misser mio*, - a ti razumiješ naški?

NEGROMANT: Žna.

TRIBE: Ovi dobri dijeci imaju udovicu u kući, zlu pečenicu, er se hoće udat, a nije prćije, *misser mio*, - dukate velike pitaju, a nije ih! *Arkulino de altro canto si xe innamorao di essa, et*

¹⁴⁶ *Andeamus usque ...* (lat.) - Hajdemo do Betlehema, došao je velikodušni prorok ... zvijezda s Istoka! "Tripe aludira na crnputog negromanta, koji je stigao kao što su, prema Bibliji, u Betlehem, mjesto Kristova rođenja, došla tri maga, tri "kralja s Istoka", da se poklone Isusu, a jedan je od njih bio tamnopus." (F. Čale)

¹⁴⁷ *Hic faciamus tria tabernacula, unum* (lat.) - Podignimo ovdje tri šatora, jedan...

¹⁴⁸ *di quel becco* (tal.) - onome jarcu

¹⁴⁹ *O, maistro, ben venuto!* (tal.) - O, majstore, dobro došao!

¹⁵⁰ *Gentilomeni, se kočete ciniti vendetta di quel vecchio del diavolo* (tal.) - Gospodo, ako (kočete ciniti) osvetu onome vražijem starcu ...

¹⁵¹ *becco del burdello!* (tal.) - jarac iz javne kuće!

¹⁵² *pronto* (tal.) - spreman

¹⁵³ *oferir* (tal.) - ponuditi

¹⁵⁴ *e la casa mia in Cattaro, che mi costa ben cinquanta šcudi* (tal.) - i svoju kuću u Kotoru, koja me stoji čak pedeset škuda

¹⁵⁵ *con lizenzia* (tal.) - s dopuštenjem

*senza dote non la vol per sua consorte*¹⁵⁶, za domaću, ma ju hoće za hotimicu *et per forza*¹⁵⁷. Zato molimo *la signoria vostra*¹⁵⁸ da učiniš da rečeni, *misser mio*, Arkulin Arkulinović vazme Ančicu bez prčije i da joj kontradotu učini. *Ve preghiamo la signoria vostra.*¹⁵⁹ Ja rekoh kao umjeh.

MARIĆ: Dobro, to toliko hoćemo; što smo htjeli sve si izrekao.

NEGROMANT: Ja vas sam razumio. Koću učiniti vele veće neg pitate. Ja ću učiniti da sada Arkulino dođe prid vaša kuća i da vjenca Ančicu s konopco na grlo, i koću učiniti veće što neću govoriti, - sve biti vas posao! Pripravite kandžilijero i sve, er sada *sponsalizio*¹⁶⁰ da se čini.

MARIĆ: Ah, Majko od Pšunja, tebi hvala!

TRIBE: *Kotorska Advokato*¹⁶¹, tebi slava!

VICULIN: *Santo Iacomo di Galizia*¹⁶², tebi se priporučujemo!

NEGROMANT: *Io voglio*¹⁶³ poći i sve će biti kako ja reci.

KOTORANIN: E, *misser*, da ti smo priporučeni, a plata će tvoja bit.

NEGROMANT: Neću plata.¹⁶⁴

KOTORANIN: E, da ti smo *riccomandai alla signoria vostra; siamo vostri servidori.*¹⁶⁵

VICULIN: *Giuraddio*, ovi mač i ova desnica vazda da je na tvoju zapovijed, koja mi nije sramote učinila do današnjega dnevi. *Bažovi lo pede, signor.*¹⁶⁶

NEGROMANT: *State preparati, - non piu!*¹⁶⁷

¹⁵⁶ *Arkulino de altro canto* (tal.) - Arkulin se, s druge strane, u nju zaljubio, a neće da je uzme za ženu bez miraza

¹⁵⁷ *et per forza* (tal.) - i silom

¹⁵⁸ *la signoria vostra* (tal.) - vaše gospodstvo

¹⁵⁹ *Ve preghiamo la signoria vostra* (tal.) - Molimo vaše gospodstvo

¹⁶⁰ *sponsalizio* (tal.) - vjenčanje

¹⁶¹ *Kotorska Advokato* - Kotorska zaštitnice (Bogorodice)

¹⁶² *Santo Iacomo di Galizia* (tal.) - Sveti Jakove od Galicije; Galicija je pokrajina na sjeveru Španjolske u kojoj se nalazi glasovito svetište sv. Jakova u gradu Santiago de Compostela, poznato hodočasničko odredište, na koje su odlazili i brojni naši hodočasnici

¹⁶³ *Io voglio* (tal.) - Ja hoću

¹⁶⁴ *Neću plata* - zato što se želi osvetiti Arkulinu

¹⁶⁵ *riccomandai alla signoria vostra; siamo vostri servidori* (tal.) - preporučeni vašem gospodstvu; vaši smo sluge

¹⁶⁶ *Bažovi lo pede, signor* (tal.) - Ljubim vam nogu, gospodine

¹⁶⁷ *State preparati, - non piu!* (tal.) - Budite spremni, - ništa drugo!

Šesti prizor

ARKULIN (*sam*)

ARKULIN: Ne nađoh nijednoga od sudija, da ovoga negromanta činim s dinarom kruha u Pulju poslat¹⁶⁸. Do današnjega dnevi ne znah što je strah, a ova vražija negromancija učini me da veće nijesam čovjek, da sam od junaka deventao zec i *gallina bagnada*¹⁶⁹. Sad kad se lis krene, tako i pazmam! Da malo dijete sad dođe na mene, sramotu bi mi učinio. *Sventurado Arkulino! D' altro canto amor mi assassina! Crudel amort, perche tanto foco in me?!¹⁷⁰* - Ah! Što? Jezus, pazmah! Ovdí ovoliko deventao sam timid, gore neg zec. Vjetar mi sad vjeru čini. *Ah, infelice, ah, misero Arkulino!¹⁷¹* Nesrjećo prihuda, da li me uhili! Ančico, od nekoga te sam straha i zaboravio. Moja ve kćerce, dušice moja! - Ah! Ja ne znam... Jezus, Abe Marija! *Credo..., Qui abitat...¹⁷²* Strah me je! Nije inako, ja sam ištećen, strava mi je; ja sam zločes čovjek, ja sam nevoljan čovjek, *e non est, qui consolat me!¹⁷³* In *fine*, ja sam sve kriv. Mogao sam sve moje posle s mirom načinit, a otidoh po putu od vragolija. Ančicu mogah imat, - dragu, kordijalu Ančicu! Davahu mi je, a ne umjeh ju uzet. Sad mi ne ostaje drugo neg da uzmem konopac ter da se objesim. - Milica!

Sedmi prizor

ARKULIN, MILICA, KUČIVRAT

MILICA: Gospodaru!

ARKULIN: Je li Kučivrat doma?

KUČIVRAT: Jesam, gospodine!

ARKULIN: Kučivrate, moje djetee, zlo stojim.

KUČIVRAT: Što je, za Boga, gospodaru? Oto se si izmorio.

ARKULIN: Što čini Milov?

KUČIVRAT: Zaspao je, lotar jedan!

ARKULIN: Milica, čuješ li me?

MILICA: Gospodaru!

¹⁶⁸ *s dinarom kruha u Pulju poslat* - prema poslovi "Poslat u Pulju s dinarom kruha", u značenju kazniti progonstvom (u Apuliju)

¹⁶⁹ *gallina bagnada* (tal.) - pokisla kokoš

¹⁷⁰ *Sventurado Arkulino! D' altro canto ...* (tal.) - Nesretni Arkuline! S druge strane ljubav me ubija! Okrutna ljubavi, što će tolika vatra u meni?

¹⁷¹ *Ah, infelice, ah, misero Arkulino!* (tal.) - Ah, nesretni, ah, jadni Arkuline!

¹⁷² *Credo..., Qui abitat...* (lat.) - Mislim... Ovdé stanuje...

¹⁷³ *e non est, qui consolat me!* (lat.) - i nema nikoga da me utješi. Uostalom

ARKULIN: Stav' pamet što ti velim. Nikoga ne upušta' u kuću, ili od moje strane dođe ili t' od družijeh strane, - ni Kučivrata, neg ako sa mnoom dođe. Izvan moje persone nikoga ne primi u kuću.

MILICA: Dobro, čula sam.

KUČIVRAT: To li se ni u mene tvoga vjernoga ne uzdaš?

ARKULIN: Tako hoću, Kučivrate, taka je potreba. Zlo se čujem¹⁷⁴, trijeba mi je otit u liječnika. Hajme, nješto ne mogu ni hodit! Kučivrate, ne mogu se krenut, pomozi me!

KUČIVRAT: Bijedan gospodaru, što ti to dođe?

ARKULIN: Kučivrate brate!

KUČIVRAT: Maj prc! Ti ne moreš ni s mjesta. Nea te ponesem u liječnika!

ARKULIN: Kučivrate, pače te kumlju¹⁷⁵!

KUČIVRAT: A bogme t' jes u tebi brjeme!¹⁷⁶

ARKULIN: Ovako svakomu budi tko se u vragolije impača!

KUČIVRAT: Drži me se, gosfaru!

ARKULIN: Najlakše¹⁷⁷, Kučivrate brajo.

¹⁷⁴ *čujem* - osjećam

¹⁷⁵ *kumlju* - kumim, molim, zaklinjem

¹⁷⁶ *jes u tebi brjeme* - jesi težak

¹⁷⁷ *Najlakše* - polako

PETI ČIN

Prvi prizor

MARIĆ, VICULIN, ANČICA, zatim KANDŽILIJER i NEGROMANT

MARIĆ: *Or*¹⁷⁸, da je u dobar čas! Naši posli dobro idu, Viculine.

VICULIN: Što veliš?

MARIĆ: Pođi, ter ti opravi ono.

VICULIN: *Bonora, bonora!*¹⁷⁹

MARIĆ: Je li kandžilijer došao? Ma ovo ga odovuda. - Dobar si došao, *misser!* - Ovo i go-spodara Arkulina¹⁸⁰. - *Misser*, prosti, ako je što među nami bilo. - Viculine!

VICULIN: Što veliš?

MARIĆ: Čin' da Ančica i vjerenik sidu doli na ulicu, da se ova parentijera *in publico*¹⁸¹ učini; da poslije, *misser mio*, kao djeca, ne počnemo se poricat.

VICULIN: *Giuraddio*, dobro veliš; sad idu doli.

MARIĆ: Ži mi t', trijeba je da joj kontradotu učiniš. *Misser Arkulo*, oprosti, ako je što među nami bilo; sad te uzimamo za našega brata i draga dzeta.

NEGROMANT: Što je bilo, bilo.

MARIĆ: Ančica, hod' naprijed. - *Misser* kandžilijeru, stan' na tvoje mjesto.

Drugi prizor

ARKULIN, KUČIVRAT i prijašnji

ARKULIN: (Kučivrate, što ćemo učiniti?)

KUČIVRAT: (Ubio bog i liječnika, - ne bi ga doma!)

ARKULIN: (Dragi Kučivrate, što se ono vidi prid kućom Ančice moje?)

¹⁷⁸ *Or* (tal.) - sad, dakle

¹⁷⁹ *Bonora, bonora!* (tal.) - U dobar čas, u dobar čas!

¹⁸⁰ Zapravo Negromanta, koji se pretvorio u Arkulinovo obličje.

¹⁸¹ *in publico* (tal.) - javno

KANDŽILIJER: Čuj, veliki i mali¹⁸², er Arkulo Arkulinović uzima za ženu...

ARKULIN: (Kučivrate, stavi me doli¹⁸³, da čujem što se ono čini!)

KANDŽILIJER: ... i za svoju vjerenicu ledžitimu...

ARKULIN: (Ajme, vjerenicu ledžitimu!)

KANDŽILIJER: ... Ančicu, kćer Skočikimka¹⁸⁴ Lopuđanina.

ARKULIN: (Ajme, koji je to Arkulin drugi?! Ja sam Arkulin Arkulinović!)

KUČIVRAT: (Junaci, nuta ruge! Para ono moj gospodar kako i ovi ovdje!)

ARKULIN: (Kučivrate, ne govor' toga; ja ti sam pravi gospodar.)

KANDŽILIJER: Sada, *messer* Arkuline Arkulinoviću, jesi li kontent...

ARKULIN: (Ajme, što je ovo moje ime?!)

KANDŽILIJER: ... uzet Ančicu za tvoju ledžitimu spozu?

NEGROMANT: *Misser scì*¹⁸⁵ jesam!

ARKULIN: (Ajme, ja sam uzet! U sni ja vidim moje zlo!)

KUČIVRAT: (Nuta čuda, junaci!)

KANDŽILIJER: A ti, Ančice, jesi li kontenta uzet za tvoga ledžitima spoza i vjerenika Arkulina Arkulinovića?

ARKULIN: (*Actum est*¹⁸⁶, ako ga uze!)

ANČICA: Jesam!

ARKULIN: (*Son spacciato, son ruinato, son disfatto!*¹⁸⁷)

KUČIVRAT: (Junaci, što su ova čuda? Poću vidjet koji je čovjek ono.)

ARKULIN: (Kučivrate, ne ostavi me!)

KUČIVRAT: (Sad opet idem, gosfaru.)

KANDŽILIJER: Sada, *misser Arkulino*, prije nego joj ruku tokaš¹⁸⁸, triba je da joj kontradolu učiniš.

¹⁸² *veliki i mali* - "kandžilijer, tj. javni bilježnik, odnosno pisar, službena osoba, čin vjenčanja između Negromanta u Arkulinovu obličju i Anice proglašava javnim pred svjedocima obraćajući se pučanima obaju klasnih ogranaka, velikom i malom narodu odnosno puku (usp. u Firenci "popolo grasso" i "popolo magro"), odnosno imućnijim građanima, trgovcima, brodovlasnicima neplemičkog podrijetla i sl., i širokim slojevima siromašnog puka" (F. Čale)

¹⁸³ *stavi me doli* - "smiješni Arkulin, kojega je Negromant u IV. č. strašno impresionirao kad mu je na trenutak odnio kuću ispred očiju, još ne može hodati, pa ga Kučivrat mora nositi." (F. Čale)

¹⁸⁴ *Skočikimka* - "Ovo smiješno ime zacijelo je persiflaža porodičnog imena Tome Stjepovića Skočibuhe i sina mu Vice, istaknutih kapetana i brodovlasnika u Držićevo doba" (Batistić)

¹⁸⁵ *Misser scì* (tal.) - Da gospodine

¹⁸⁶ *Actum est* (lat.) - "prilagođena latinska izreka, koja je zapravo glasila "acta est fabula", sa značenjem "drama je dovršena". Tom su frazom u antici objavljivali da je predstava završena, a zatim se, sve do danas, rabi u značenju "gotovo je, ne može se više ništa učiniti". Ovdje Arkulin znade: ako Ančica pristane, zakonski je brak s Arkulinom Arkulinovićem sklopljen, jer su ispunjeni pravni uvjeti, prisutnost i izjava suglasnosti kandidata pred službenim organom." (F. Čale)

¹⁸⁷ *Son spacciato, son ruinato, son disfatto!* (tal.) - Propao sam, upropašten sam, uništen sam!

¹⁸⁸ *ruku tokaš* - kad mladog dodirne ruku, brak se formalnu potvrđuje

ARKULIN: (Kontradotu?! *Misero me!*¹⁸⁹)

KANDŽILIJER: Tisuću perpera, kako si obećao.

ARKULIN: (Koje su ovo nevolje što čujem?!)

NEGROMANT: Kontent sam.

ARKULIN: (Ajme!)

LOPUĐANIN: Piši, kandžilijeru!

NEGROMANT: Kučivrate, tvoj se gospodar ženi, a tebe nije ni vidjet. Kučivrate, što gledaš? Zaboravio si ti tvoga gospodara Arkulina?

KUČIVRAT: Bijedan, što je ovo? Ovo mi gospodara, a onamo sam drugoga ostavio!¹⁹⁰

NEGROMANT: Kučivrate, ti nijesi zdrav; ovo ti tvoga gospodara.

ARKULIN: (*Misericordia, misericordia! Qui abitat... Credo... Ave Maria!*¹⁹¹ Kučivrate, ne ostavi me!)

NEGROMANT: Kučivrate, tebe su nemani uzele, ti nijesi zdrav. Što gledaš? Ja ti sam gospar. Ovo sam Ančicu uzeo za ženu; a to tamo ima bit kagodi neman. Što gledaš? Gdi je Milov?

KUČIVRAT: Milov je doma, gosparu!

NEGROMANT: Što gledaš? Ovamo stani, er te inako zabih u tamnicu; kad imam ja potrebu od tebe, ti se izmičeš.

KUČIVRAT: Ovo sam, gosparu, na tvoju zapovijed!

ARKULIN: (Sada zlo, sada plači, nevoljni Arkuline! *Omnes amici mei derelinquerunt me!*¹⁹² Kučivrate, i ti li me ostavi, nekada moja vjerna slugo, sada *totalmente*¹⁹³ nevjerniče?)

NEGROMANT: Kučivrate, pođi doma i reci Milici da spravi svekoliko, i one kapune da nadeđe, er s nevjestom idemo doma.

ARKULIN: (*Misericordia*¹⁹⁴, mojom kućom njetko zapovijeda! Kučivrate, nevjerniče!)

NEGROMANT: Kučivrate, zatisni uši, da ne čuješ glas od one nemani. Siromaše, malo nijesi zlo pošao.

KUČIVRAT: Bogme t' malo!

¹⁸⁹ *Misero me!* (tal.) - Jadna li mene!

¹⁹⁰ *Ovo mi ...* - "ime s posebnim značenjem nosi sluga Kučivrat. Ime je složeno od gl. *kučiti* (kriviti) i imenice vrat, što bi trebalo značiti da je Kučivrat doista tako zamišljen, ali postoji jedna scena u kojoj Kučivrat neprekidno okreće glavu sad k Arkulinu sad k Negromantu koji je tajnim moćima uzeo lik Arkulinov i takav se vjenčava s Ančicom Lopuđankom. Znači da se s imenom na neki način htjela uskladiti i u toga sluge" (Švelec)

¹⁹¹ *Misericordia, misericordia! Qui abitat... Credo... Ave Maria!* (lat.) - Gospode Bože, Gospode Bože! Ovdje stanuje... Vjerujem... Zdravo Marijo!

¹⁹² *Omnes amici mei derelinquerunt me!* (lat.) - Svi su me moji prijatelji ostavili na cjedilu!

¹⁹³ *totalmente* (tal.) - potpuni

¹⁹⁴ *Misericordia* (tal.) - Smiluj se (Bože)

ARKULIN: (*Misero Arkulino*¹⁹⁵, sada sam ja neman, ja sam neman! *Fortuna crudele, ad quid tanta derisio?*!¹⁹⁶)

MARIĆ: Kandžo, jes' li upisao?

KANDŽILIJER: Upisao sam!

NEGROMANT: Sada te prstenujem, moja Ančice draga; a sada te celovom *della pace*¹⁹⁷ celivam. I hod'mo veće put kuće. - Mariću, ustavi kandžilijera na večeru.

MARIĆ: Kandžo, bogme neću inako učinit, bogme ćeš nami na večeru.

KANDŽILIJER: Zahvaljam!

ARKULIN: (*Domus mea deserta, preda di ribaldi!*¹⁹⁸ Ajme, smrti, što me ne umoriš, da ovo-like tuge ne gledam prid mojijem očima?)

MARIĆ: Bogme ćeš doć?

KANDŽILIJER: Na vašu sam zapovijed.

KUČIVRAT: Ove su djevojke zaspali, ter neće da čuju. Kucao sam i kucao, i nitko ne odgovara.

ARKULIN: (*Santa Maria, ti učini da im ne otvore, - mirakulo učini, Majko de' pupilli*¹⁹⁹, er mi kuću, ribaodi, pokradoše. Jaohi meni, moja jakosca nekadašnja! Ne mogu se krenut, ne mogu se pomoć: *et omnes famuli mei derelinquerunt me in pulvere et sterquilinio*²⁰⁰.)

Treći prizor

MILICA i prijašnji

MILICA: Ho'te u dobar čas!

NEGROMANT: Milica!

MILICA: Dobri ste došli, gospodaru! Kučivratu bez tebe ne htjeh otvorit, kako mi si ti rekao.

ARKULIN: (Ribaodo, zla žena, i ti li me se odvrže?!)

MILICA: Gospo, dobra došla! Uljezi u tvoju kuću.

ARKULIN: (Posedžaše mi kuću, ugrabiše mi kuću! *Misericordia!* Jeda brže²⁰¹ ja snim ovo?)

KUČIVRAT: Milica, bogme t' sam ne ferikulu stao,²⁰² - malo me nemani ne uzeše!

¹⁹⁵ *Misero Arkulino* (tal.) - Jadni Arkuline

¹⁹⁶ *Fortuna crudele, ad quid tanta derisio?!* (tal.) - Okrutna fortuna, čemu toliko ruglo?!

¹⁹⁷ *della pace* (tal.) - mira

¹⁹⁸ *Domus mea deserta, preda di ribaldi!* (lat.-tal.) - Pusta moja kuća, plijene lopova!

¹⁹⁹ *de' pupilli* (tal.) - od sirota (Bogorodica)

²⁰⁰ *et omnes famuli mei derelinquerunt me in pulvere et sterquilinio* (lat.) - i sve me moje sluge ostaviše u prašini i na smetlištu

²⁰¹ *brže* - valjda, možda

²⁰² *na ferikulu stao* - bio u opasnosti, s "vlaškim" izgovorom "f" umjesto "p"

Četvrti prizor

ARKULIN, zatim ALBANEZ

ARKULIN (*sam*): Bogme uljezoše, svi uljezoše! Ovo, *meschino me*²⁰³, nije san! *Factus sum derisio gentium et domus mea desolata facta est preda di cani e di ribaldi!* Misero Arkulino, *che spero ormai?*²⁰⁴ Što čekaš, zločesti Arkuline? U koga se veće uzdaš? *Famuli tui famulaeque derelinquerunt!*²⁰⁵ I smrt se je rebelala od zločestoga mene, - ni ona na veliku potrebu neće da pomože.

ALBANEZ: *Chie chiesto omo? Poveretto, chie fare? Ca? Non aver anima? Chie te portar a casa de ca, povero vecchio, povero!*²⁰⁶

ARKULIN: *Gore neg povero, - misero e mendico!*²⁰⁷

ALBANEZ: *Mendigo?! Chie dir? Ti non aver pare nè mare, fiol, cugnato chie te menar a casa?*²⁰⁸

ARKULIN: *Ha, mi vole menar a casa! Te prego*²⁰⁹, ponesi me doma, er ne mogu nikuda.

ALBANEZ: *Chie in sto mondo perduta caridà! Omeni tender mangiar, beber, far fioli, far cusion, far diavolo chie te porta anima sua.*²¹⁰

ARKULIN: *E sti ribaldi*²¹¹ kauza su bili od moje ruine!

ALBANEZ: *Calche laro ruinar, robar casa tua?*²¹²

ARKULIN: E, lupeži osvojili mi su kuću.

ALBANEZ: *Chiena kuća tvoja lari?*²¹³

ARKULIN: *Misser scì, lari.*²¹⁴

ALBANEZ: *Chie cammina con mi, mazzar mi lari.*²¹⁵

²⁰³ *meschino me* (tal.) - kukavna mene

²⁰⁴ *Factus sum derisio ...* (lat.-tal.) - postao sam svijetu ruglom, a moja je kuća postala plijenom pasa i lopova! Jadni Arkuline, čemu li se više nadaš?

²⁰⁵ *Famuli tui famulaeque derelinquerunt!* (lat.) - Sluge su te tvoje i sluškinje ostavili!

²⁰⁶ *Chie chiesto omo? ...* (tal.) - Tko je taj čovjek? Jadnik, što činiti ovdje? Nemati nikoga? Ako te odnijeti u kuća odavle, jadni starac, jadni!; albanski (arbanaski) i grčki mornari, ili vojnici koji su se u službi Venecije borili protiv Turaka (*stradiotti*), bili su česti gosti u našim lukama, a grk Albanez (grk je također naziv za te vojnike) tipski je lik koji se javlja i u komediji *Tripče de Utolče*; i u komediji *dell'arte* postoji lik koji govori mješavinom mletačkog, skjavunskog i grčkog jezika

²⁰⁷ *povero, - misero e mendico!* (tal.) - jadan, - bijednik i siromah!

²⁰⁸ *Mendigo?! Chie dir? ...* (tal.) - Siromah? Što reći? Ti nemati otac ni majka, sin, šurjak, koji te voditi u kuća?

²⁰⁹ *Ha, mi vole menar a casa! Te prego* (tal.) - A, hoće da me odvede doma! Molim te...

²¹⁰ *Chie in sto mondo ...* (tal.) - Kako je na ovom svijetu nestalo milosrđa! Ljudi samo jesti, piti, praviti djeca, kavga, vrag da ti odnese dušu

²¹¹ *E sti ribaldi* (tal.) - A ovi lopovi...

²¹² *Calche laro ruinar, robar casa tua?* (tal.) - Neki lupež upropastiti, pokrasti tvoja kuća?

²¹³ *Chiena kuća tvoja lari?* (tal.) - Ta kuća tvoja lupeži?

²¹⁴ *Misser scì, lari* (tal.) - Da gospodine, lupeži

²¹⁵ *Chie cammina con mi, mazzar mi lari* (tal.) - Hodi sa mnom, ja ubiti lupeži

ARKULIN: Ne mogu hodit! *Caro misser*²¹⁶, ponesi me!

ALBANEZ: *Chie questo? Ti star poltron! Chie leva sù, cammina! Chie cammina casa tua, o chie ti vole ammazzar con spada.*²¹⁷

ARKULIN: A, jaohi meni, moja nekadašnja jakosca! Sad mi svak može bravat!

ALBANEZ: *Chie parlar? Cammina casa: povereddo morir di freddo, fame; chie sta malado in terra.*²¹⁸

ARKULIN: Para da se na nogah mogu pomoć! Bogme mogu hodit! Dobro da je zdravje, sve se će naučinit.

ALBANEZ: *Chie, podè passiggiar, e voler star in terra malado.*²¹⁹

ARKULIN: Dobro, bogme dobro!

ALBANEZ: "Dobro" *chie* "dobro"? *Chie chiella casa tua?*²²⁰

ARKULIN: *E, misser, casa mia questa, se i lari non la averanno robata, ribaldi de mille forche!*²²¹

ALBANEZ: *Aver serva? Zovane massara? Calche omo in casa? Garzuna?*²²²

ARKULIN: *Misser scì*²²³, ako je pravda u ovome mjestu. Moja kućo, moja vazdašnja kućo, nemoj me se odvrć! Tako udugo počtene gospodare hranila! Ja sam tvoj gospodar, primi me za tvoga gospodara, tako se vazda u tebi dimio komin i pritilo se peklo i varilo u zdravju i u veselju!

ALBANEZ: *Chie bone parole, misser, chelle! Chie frate, chie prete parlar ti. Zuvane massara! O, casa!*²²⁴

²¹⁶ *Caro misser* (tal.) - Dragi gospodine

²¹⁷ *Chie questo? Ti star poltron!* ... (tal.) - Što je to? Ti biti lijenčina! Ustani, hodaj! Hodaj svoja kuća, ili te hoće ubiti mačem

²¹⁸ *Chie parlar? Cammina casa* ... (tal.) - Što reći? Hodaj kući: jadan umrijeti od studeni, glada; jer stoji bolestan na zemlji; "Arkulin je, očito, komičan, jer vjeruje da je "uzet", pa je ostao na podu, gdje ga je Kučivrat ostavio." (Čale)

²¹⁹ *Chie, podè passiggiar, e voler star in terra malado* (tal.) - Što, moći hodati, a htjeti biti na zemlji bolestan

²²⁰ *Chie chiella casa tua?* (tal.) - Je li ono tvoja kuća?

²²¹ *E, misser, casa mia questa* ... (tal.) - Jest, gospodine, to je moja kuća, ako je lupeži nisu ukrali, lopovi za tisuću vješala!

²²² *Aver serva?* ... (tal.) - Imati sluškinja? Mlada kućanica? Neki muškarac u kuća? Djevojka?

²²³ *Misser scì* (tal.) - Da gospodine

²²⁴ *Chie bone parole* ... (tal.) - Kakve dobre riječi, gospodine! Kao fratar, kao pop ti govoriti. Mlada kućanice! O, kuća!

Peti prizor

MILICA i prijašnji

MILICA: Tko kuca doli?

ALBANEZ: *Chie misser otvori, garzuna bella!*²²⁵

MILICA: Gospodaru, dobar si došao!

ARKULIN: Hvala milostivomu Bogu!

MILICA: Ančica te čeka, a ti ončas otide od nje.

ARKULIN: Ančica? Ah, idem gori! Čerto sam ja snio ona fastidija. Je li tko drugi gori?

MILICA: Kučivrat je otišao na neki posao.

ARKULIN: *Iam im portu navigamus!*²²⁶

ALBANEZ: *Chie calche nave venuda in porto?*²²⁷

ARKULIN: Ja veće, *misser*, ozdravih, i veće ću zaboravit sve što je bilo, i uljesti ću brzo u kuću, da ne bi u moje mjesto tko drugi došao. Negromancije i vragolije dosta me se mučile, a od Ančice se, moje drage moroze, kontentam, ili t' bez prćije ili t' s kontradotom.

ALBANEZ: *Chie omo dotto vostra signoria, chie saver littere!*²²⁸

ARKULIN: Nije, nješto od mojijeh posal govorah.

ALBANEZ: *Chie sal salis sapientia, - mi gnende saver per littera.*²²⁹

ARKULIN: Milica, je li večera gotova?

MILICA: Uzidi ve, gospodaru, sve je naredno.

ARKULIN: Hvala Bogu, er me moj stan za gospodara pozna! Poću ovoga Albaneza sa mnom na večeru povesti, ako bi ka zla čes u moju formu došla, da me brani. A merita da mu sam vazda oblegan, er me on dvizje iz smetlišta; *e de stercore erigens pauperem?*²³⁰

ALBANEZ: *Pevere? Non aver in casa pevere?*²³¹

ARKULIN: Hodi sa mnom na večeru, da se počitamo²³².

ALBANEZ: *Chie mi non tender gnende di vostra lingua.*²³³

²²⁵ *Chie misser ... garzuna bella!* (tal.) - Ovaj gospodin ... lijepa djevojko!

²²⁶ *Iam im portu navigamus!* (lat.) - Već plovimo u luku!

²²⁷ *Chie calche nave venuda in porto?* (tal.) - Je li neki brod stigao u luku?

²²⁸ *Chie omo dotto vostra signoria, chie saver littere!* (tal.) - Kako učen čovjek vaše gospodstvo, kako znati književnost!

²²⁹ *Chie sal salis sapientia, - mi gnende saver per littera* (tal.-lat.) - Kakva sol soli mudrost, - ja ništa znati književno

²³⁰ *e de stercore erigens pauperem?* (tal.-lat.) - iz govana jadrnika podižući

²³¹ *Pevere? Non aver in casa pevere?* (tal.) - Papra? Nemati u kući papra? (Albanec je pogrešno razumio Arkulinovu latinsku riječ "pauperem")

²³² *počitamo* - počastimo

²³³ *Chie mi non tender gnende di vostra lingua* (tal.) - Ja ništa ne razumjeti vaš jezik

ARKULIN: *Vien a zena con mi.*²³⁴

ALBANEZ: *Che mi cenar con vu? Chie fate e star vostro amico, vecchio e giovane.*²³⁵

ARKULIN: *In nomine patris et filii et spiritus, amen. - Qui abitat semper mecum... Credo... Ave Maria.*²³⁶

ALBANEZ: Amen.

ARKULIN: Spiriti daleko od moje kuće. Amen.

ALBANEZ: *Chie santo Manoili aiuda vostra signoria!*²³⁷

ARKULIN: Amen, amen. Uljez' mo u kuću. - Kučivrate, gdje si, *per amor de Dio?*²³⁸

Šesti prizor

KUČIVRAT i prijašnji

KUČIVRAT: Gospodaru, tisuću sam potreba opravio.

ARKULIN: Hvala Bogu er ti sam gospodar.

KUČIVRAT: A tko je meni drugi gospodar nego ti, gospodine? A bogme t' me malo njeke nemani ne uzeše!

ARKULIN: Ja, Kučivrate, što sam patio od vragolija i od tizijeh nemani! Jezus, abe Marija, ukloni Bog svakoga našega neprijatelja od tolicijeh tuga! Milica, nu da' malo krštene vodice. Amen, amen!

Sedmi prizor

KOTORANIN (sam)

KOTORANIN: Sinjori, da znate, negromant i mi svi bogme se osvetismo od ovoga kurvina muža: Ančicu dasmo mu za ženu, ma s kontradotom, i abašasmo njegovu superbiju. Njeka superbija superbijoza *regnava in lui di maniera e di tal sorte*²³⁹, er se ne mogaše š njime život životovat. A i drugo da vam rečem: bogme mu je iz skrinje izeto lijepijeh dinara; a bogme t' sam i ja lijep dio imao, - tot kila i indžurije koje mi činjaše! On, prem beko od svoje žene, ne smije se ni tužit, *anzi, sopra di questo*²⁴⁰, para mu da se je danaska ro-

²³⁴ *Vien a zena con mi* (tal.) - Dođi sa mnom na večeru

²³⁵ *Che mi cenar con vu? Chie fate e star vostro amico, vecchio e giovane* (tal.) - Ja s vama večerati? Da budem vaš prijatelj, star i mlad

²³⁶ *In nomine patris et ...* (lat.) - U ime oca i sina i duha, amen. - Vjerujem... Zdravo Marijo

²³⁷ *Chie santo Manoili aiuda vostra signoria!* (tal.) - Neka sveti Emanuel pomogne vaše gospodarstvo!

²³⁸ *per amor de Dio?* (tal.) - za ljubav Božju?

²³⁹ *regnava in lui di maniera e di tal sorte* (tal.) - vladala je u njemu, tako i na takav način

²⁴⁰ *anzi, sopra di questo* (tal.) - dapače, u vezi s tim

dio i da mu je kuća i imanje koje ima - *l' è ricco quel becco futuo*²⁴¹ - danaska darovano. Ja zasada neću drugo rijet; vratiću se na moje lopiže i ežortavam sve stare starežine da se ne namuraju, da ne budu vituperijo i rug od svijeh ljudi kako i Arkulin, *e m' arcomando, son vostro servitor! Valete et plaudunt!*²⁴²

Svrha Komedije od Arkulina

²⁴¹ *l' è ricco quel becco futuo* (tal.) - bogat je, jebeni jarac

²⁴² *e m' arcomando, son vostro servitor! Valete et plaudunt!* (tal.-lat.) - i preporučujem se, vaš sam sluga! Ostajte zbogom i plješćite!

RJEČNIK

abašati (tal. *abbassare*) - sniziti, spusti, poniziti
advokat, advokata (lat.) - svetac zaštitnik (zaštitnica); **kotorska advokata** - Gospa zaštitnica Kotora
afikat (lat.) - najam, najamnina
ajer (lat. *aer*, tal. *aere*) - zrak
ali - ili
Aligurli - iskrivljeno ime za tal. pokrajinu Liguriju (tal. prijedlog *a* i *Liguria*)
aradžan (prema južnotal. *arraggiare*) - ljut, srdit
asalt (tal.) - napadaj, navala
asedijati (tal.) - opsjesti, opsijedati, salijetati
ava - uzvik: joj!, jaol!, avaj!
avancati, avancavati (tal.) - dobiti, dobiti

basta (tal.) - dosta
bekac (tal.) - rogonja, glupan; usp. **beko**
beko (tal. *becco*) - jarac (tko ide s tuđim ženama; koga vara žena)
bestija (tal.) - zvijer, životinja
bestro - uzvik, prema **bjestija** (v.)
bijes (gen. *bijesti*, ž. r.) - ludost, mahnistost
bisaci - bisage
biti - ubijati
bjestija (tal.) - zvijer, životinja, nečovječan
bolanča (gen. pl. *bolanača*) - novac; **od tri bolanče** - bezvrijedan
brašance - pričest, čim se pričešćuje
bravati (tal.) - prijetiti, prkositi
brijeme - vrijeme
brižan, brižna - jadan, jadna (često kao uzrečica, poštapalica)

brjeme - teret, brema
brže - pored danas uobičajenog značenja, znači još i: vjerojatno, valjda, možda i sl.
budi - zar, da li
buža (tal.) - rupa

cić - zbog, radi
cipo (gen. *cipla*, lat.) - vrsta ribe, cipal;
cipoli riječki - cipli iz Rijeke dubrovačke

čafran (tal. *zafferano*) - šafran, vrsta začina
čas (gen. *časti*) - čast; čašćenje
čerto (tal. *certo*) - sigurno; **za čerto** - jamačno, zasigurno
čes (gen. *česti*) - sudbina, udes
česan (gen. *česna*) - bijeli luk
čošina (tur.) - augm. od *čoha*, vrsta čvrste tkanine; haljina od takve tkanine
čuti se - osjećati se; **zlo se čujem** - bolestan sam, slabo mi je

da - pored danas običnih značenja još i: a, ali, nego, već
da' - daj
darov - dar
despet (tal. mlet.) - prkos, inat
deventati (tal.) - postati
dinar - novac; sitan srebrni novac
dinaric - dem. od **dinar** (v.)
dintileca (možda greškom mj. *djintileca*) - plemstvo; ljubaznost, uglađenost (mlet. *zentileza*, tal. *gentilezza*)
dje - gdje
djevojka - sluškinja
dlaka - struna od koje se pleo povraz za lov ribe na udicu

dobaviti se (čega) - steći, domoći se, doći s mukom do nečega

dobiti (prez. *dobudem*) - svladati, pobijediti, dobiti

dobivati (prez. *dobivam*) - nadmašivati, pobjeđivati

dobro da - iako, premda, usprkos tome što

dohitati - dohvatiti, dosezati

domaća - žena, supruga

doprodati - sve prodati

drijevo - brod, lađa

Dubrovočiči - Dubrovčani (u kotorskom govoru)

dunižati (tal. *donneggiare*) - uzdisati, ljubiti, ljubakati, voljeti

dvaes - dvadeset

dvići (prez. *dvignem*) - dignuti, skinuti

Dzemba, Dzenba - Genova (genoveški *Zena*)

dzet - zet

džiljozija (tal. *gelosia*) - ljubomora

Džuho - lopudski podrugljivi naziv za Dubrovčane (?)

đidija (tur. *gidi*) - rogonja; nevaljalac, nasilnik

er - jer; da, kao da, budući da

eror (tal.) - pogreška

eterni (lat.-tal.) - vječni

ežortavati (tal. *esortare*) - opominjati

famelja (tal.) - obitelj

fastidijo (tal.) - nevolja, dosada, muka

ferfeto (tal. *perfetto*) - pogrešnim izgovorom umjesto *perfeto* - savršeno, izvrsno

ferikuo (tal. *pericolo*) - pogrešnim izgovorom umjesto *perikuo* - opasnost, pogibelj

festulezija (mlet. *pistolese*) - isto što i *pestuleza* (v.), samo s pogrešnim izgovorom - lovački nož

fin (gen. *fin*, tal. *fine*) - kraj; *dati fin* - dokrajčiti

fjorito (tal.) - kićeno, biranim načinom;

oružjem igrati fjorito - velikom vještinom rukovati oružjem

fjorižati - uresima popraviti (v. *fjorito*);

rukami igrati i fjorito - mačevati se i pri tom izvoditi figure (mlet. *fiorizar*)

forteca (tal. *fortezza*) - tvrđava

fortuna (lat.-tal.) - oluja na moru; sudbina, udes; sreća

frota (tal.) - mnoštvo, gomila, rulja

funjestra (tal. *finestra*) - prozor

furfanat (tal. *furfante*) - lopov

fusta (mlet.) - gusarska galija

gaćnik - trak kojim se *gaće* (hlače) stiskaju preko pasa

galant (tal. *galante*) - galantan, ljubazan, uglađen; poštenjak

gera - vrsta sitne morske ribe, gira

gori - gore

gosfar - gospar (s pogrešnim izgovorom)

gramandionik - provalnik, lopov (prema *gramandio*, tj. otpirač, tal. *grimaldello*)

grem, greš, gre... - v. *gresti*

gresti (prez. *gredem* i *grem*) - ići

grlo - vrat

gučula (tal.) - guša

gvera (tal. *guerra*) - rat

har - zahvalnost, milost; dar, korist

hoć' - hoćeš

hotimica - prilježnica, konkubina; bludnica

hraniti - čuvati; uzdržavati

hvorljak - čvorak; *doći u frotu* (v.) *kao*

hvorljci - navaliti kao gomila, jatimice

igrati - *igrati rukom (rukami)* - dirati, pipati; tući; *igrati oružjem* - tući se oružjem, mačem

ijed - jed, bijes

ije - jede

impačati (tal. *impacciare*) - smetati; *im-*

pačati se - miješati se u nešto

inako - drugačije

indovinati - pogoditi

indžurija (tal. *ingiuria*) - uvreda; *učiniti*

indžuriju - uvrijediti

iskati (prez. *ištem*) - tražiti, pitati; *iskati od nekoga* - propitivati se, pitati za koga
istom - samo, tek
ištetiti se - pokvariti se, propasti (oboljeti)
izeti (prez. *izmem*) - uzeti; *izeti se od* - osloboditi se od, izmaknuti
iziti (prez. *izidem*) - izaći, pojaviti se, popeti se
izriti - iskazati, izreći
izula (tal. *isola*) - otok

jak - kao
jakosca - dem. od *jakos*
jeda - eda, da, da li, zar
junak - sluga (pored običnog značenja)
jur - već

kako - kao; kako
kanalja (tal. *canaglia*) - ološ, rulja, svjetina; nitkov, nevaljalac
kandžilijer (tal. *cancelliere*) - javni bilježnik, pisar
kandžo - dem. od *kandžilijer* (v.)
kao - kako, kao da
kapun (tal. *cappone*) - kopun, uškopljeni pijetao
kauza (lat.) - uzrok
kolur (tal. *colore*) - boja
komarda (novogrč.) - dućan; mesarnica; klaonica; *od komarde* - dodatak uz imenicu s pogrdnim značenjem
kombatiti - v. *konbatiti*
komedijola (tal. *commediuola*) - komedijica, mala komedija
komín (tal. *camino*) - dimnjak
komportiti (tal. *comportare*) - podnositi, trpjeti
konbatiti (tal. *combattere*) - boriti se; navaljivati
kondicijon (tal.) - položaj, stanje; uvjet
konfalun (st. tal. *confalone*) - zastavnik
kontent (tal.) - zadovoljan; *biti od čega kontent* - složiti se s čim, pristati na što
kontent (tal.) - zadovoljstvo
kontradota (tal.) - protumiraz, svadbeni poklon muža ženi

korda - nožina, mač, sablja, čorda
kordetina - augm. od *korda*
kordijal (tal. *cordiale*) - srdačan, iskren
krepatura (tal. *crepatura*, mlet. *crepadura*) - kila
krudelaca - okrutnica (v. *krudeo*)
krudelta (tal. *crudelta*) - okrutnost
krudeo, krudeli (tal. *crudele*) - okrutan
ktjeti - htjeti
kumlju - kumim
kustijon (tal. mlet. *custion*) - kavga; *imati kustijon* - kavgati se

lasan - lak
ledžitim (tal. *legittimo*) - zakonit
leut (tal.) - lutnja
liberati se (tal. *liberarsi*) - osloboditi se
lis - list
Lokrumán - Lokrum, otočić pred Dubrovnikom
lopiža - zemljani lonac
Lopud - otok kraj Dubrovnika, u Elafitskom arhipelagu
lotar - lupež, lijenčina
lučac - dem. od *luk*
lumbarda (tal.) - vrsta topa

ma - ali
maganja (tal. *magagna*) - ludov, tko nije pri pameti (kao psovka)
mahnit - luđak, mahnitac
maj - uzvik: zaisa, baš
Majka - Gospa
malankonija (tal.) - tuga, sjeta
malankunija - v. *malankonija*
malo - zamalo, umalo
mandžagvadanj (tal. *mangiare* i *guadagnare*) - nekoristan radnik, danguba, parazit
Maoprdonija - namjerno iskrivljeno za Manfredonija, grad u tal. pokrajini Apuliji
martir (tal.) - mučenik
meritati (tal.) - zaslužiti
mir (lat. *murus*) - zid; *miri* - zidine
mirakulo (tal.) - čudo
mniti - misliti
moroz (ž. r. *moroza*; tal. mlet. *moroso*) -

ljubavnik (ljubavnica), dragi (draga)
mortar (tal.) - mužar, prangija, vrsta ma-
 log topa
mučati - šutjeti
munita (tal. *moneta*) - novac
muo (gen. *mula*) - mol, lučki nasip

načiniti - napraviti; popraviti; prirediti
najbrže - smjesta, odmah
najlakše - polako
najveće - najviše
namurati se (tal. *innamorarsi*) - zaljubiti
 se
napetriti se - pentrati se, verati se (od
petar, najgornji kat; tavan za sušenje žita)
Napula - Napulj
naredan - naređen, uređen, lijep, prikla-
 dan; gotov, spreman
navrći se - nametnuti se
nea - neka
neć' - nećeš
neg - nego
negromant (tal.) - čarobnjak, vještac
nî - nije
nut, nuta, nuti - nu, gle, vidi

nje - njezin (njezina, njezino); njihov
njih - njihov (njihova, njihovo)

obeseliti - obradovati
obići (prez. *obidem*) - obuzeti, osvojiti,
 snaći (pored običnog značenja)
oblegan (tal. *obbligato*) - dužnik, zahva-
 lan
obstakuo (gen. *obstakula*, lat. *obstacu-
 lum*) - prepreka, zapreka, smetnja
očas (gen. *očasti*) - rep, zadnjica
odvrći se - odreći se koga ili čega
odzgor - odozgo
oficijo (tal.) - služba; služba božja; *činit
 svoje oficije* - obavljati svoju dužnost
ončas - odmah
onestije (tal.) - časnije, pristojnije, komp.
 od *onesto*
oni - onaj
opraviti - učiniti, obaviti, popraviti, na-
 knaditi

Orlando - Roland, paladin Karla Veli-
 kog, iz starofrancuskih spjevova, simbol
 junaštva; *Orlando na Placi* - kip Orlan-
 da na dubrovačkom Stradunu, kojega je
 u 15. stoljeću isklesao kipar Antun Dub-
 rovčanin
ostati se - okaniti se (koga), proći se, os-
 taviti na miru
otiti (prez. *otidem*) - otići
oto - eto
otočka - otočanka
otole - odakle, otud; otada
otresti se - razabrati se, doći k sebi,
 opametiti se
ovdi - ovdje, ovamo; *ovdi ovoliko* - to je
 sve što se može učiniti
ovi - ovaj
ovo - evo
ovrata (tal.) - podlanica, komarča, ora-
 da, vrsta ribe osobito cijenjena mesa

Padua - Padova (mlet. *Padoa*)
pak - poslije, opet, zatim
parati (tal.) - izgledati, činiti se
parenta, parentat (tal.) - svojta, rodbina
parentijera (tal.) - svojta, rodbina; srod-
 stvo; *učiniti parentijeru* - sroditi se
pasalijer - onaj koji je nestašan, objes-
 tan, nemiran
pasati (tal.) - proći; *pasati se* - zadovolji-
 ti se, proći se, pomiriti se s čim
pate (tal. *fate*) - zapovijedajte, raspolažite
 sa mnom
pazmati (tal. *spasimare*) - klonuti, malak-
 sati
peča - komad; *u peče učiniti* - raskoma-
 dati
pečenica - udavača; pečenje
ped - pedalj
perdidžornata (tal. *perdigornata*) - dan-
 guba, besposličar
per dio (tal.) - zaboga
perikulati (tal.) - doći u opasnost
perpera - dubrovački novac (12 srebrnih
 dinara)
persona (lat.-tal.) - osoba
pestuleza (mlet. *pistolese*) - lovački nož,

usp. *festulezija*
pítati - tražiti, moliti
pjersati (tal.) - pogrešno umjesto *fjersati*
 - načiniti kome *fjersu*, tj. ožiljak, nagrditi
 koga udarcem
placa (lat.) - trg, ulica; *Placa* - ime glav-
 ne ulice u Dubrovniku (Stradun)
placar (tal. mlet.) - trgovac na ulici; vara-
 lica (usp. *placa*)
placati (tal. mlet.) - varati (usp. *placar*)
plah - plašljiv; brz, hitar
plakijer - naslada, užitak, radost
počitati - častiti, počastiti
pošten - ugledan, dostojan, poštovan
pod - kat
podbiti - ščepati, uhvatiti, ugrabiti; izbiti
 (npr. oči)
podprigati (lat. *frigere*) - popržiti
pokli - pošto, nakon što, jer, budući da,
 dok, kad
polojiti - polaskati
pomižati - pomokriti, popišati
posedžati (tal. *possedere*) - posvojiti, pos-
 jedovati
posilati - slati
poskaramučati (tal. *scaramucciare*) - po-
 čarkati se
potrjeba - bijeda; nevolja; oskudica;
 molba; *imati potrebu od koga* - trebati
 koga
poznati - spoznati, uvidjeti; smatrati,
 priznati
pratarsci - fratarski
pravda - sud
prc - uzvik od prdjeti, ide uz uzvik maj
 (maj *prc*)
prdžon (tal. *prigione*) - zatvor; sužanj,
 zatvorenik; usp. *pržon*
prem - premda; upravo, baš, doista, oso-
 bito, sasvim, zaista i sl.
prid - pred
pridati, pridavati - predati, predavati;
pridati se - predati se
pridrt - kila; kilav čovjek, kilavac
pridrt - kilav
prigati (lat. *frigere*) - pržiti
prikla (prema lat. *frigere*) - tijesto prženo
 na ulju, uštipak, fritula

pripasti se - prepasti se, prestrašiti se
priporučiti se - preporučiti se
prtio - debeo; mastan
probiti (prez. *probudem*) - koristiti, doni-
 jeti probitak, donijeti korist
profilan (tal. *profilato*) - vitak
prova (tal.) - kušnja; *učiniti prove* - iska-
 zati se junaštvom
provati (tal.) - iskušati, pretrpjeti, osjetiti
pržon (tal. *prigione*) - zatvor; sužanj, zat-
 vorenik
pufrant (tal.) - lopov, (isto što i *furfanat*
 (v.) uz pogrešni izgovor)
Pulja - Apulija, Puglia, pokrajina u juž-
 noj Italiji; *poslati u Pulju s dinarom kru-*
ha - poslati u progonstvo

rabiti - služiti, koristiti
razbirati - razmatrati, razmišljati o čemu
razjediti se - razljutiti se
rebelati se (tal.) - pobuniti se
refirati se (tal.) - povući se (isto što i *reti-*
rati se (v.) s pogrešnim izgovorom)
remedijati (tal.) - popraviti, pomoći
remedijo (tal.) - lijek
renjati (tal. *regnare*) - vladati
repozano (tal. mlet.) - mirno (usp. *nare-*
pozano)
respet (tal.) - obzir, poštovanje; *imati*
respet - poštovati
retirati se (tal.) - povući se
ribalad (gen. *ribaoda*, tal. *ribaldo*) - lu-
 pež, lopov
ribaoda - lupežica (v. *ribalad*)
riječni - koji se odnosi na Rijeku dubro-
 vačku (Omblu)
rijeti (prez. *rečem*) - reći
rozica - ružica, dem. od *ruža* (tal. *rosa*)
ručak - doručak
rug - rug, ruglo
ruina (lat.-tal.) - propast
ruka - *igrati rukami* - pipati; udarati
roati - napadati

scijeniti - cijeniti, poštovati; smatrati,
 držati
sekret (tal.) - tajna

sinjor, sinjora (tal.) - gospodin, gospođa
sinjorija (tal.) - gospodstvo
siti (prez. *sidem*) - sići
sjetan - tužan, nesretan, jadan, bijedan
skandao (tal.) - sramota, bruka, skandal
skjav (tal. *schiaivo*) - sluga
sklopiti - sastaviti, složiti, združiti;
sklopiti parentijeru - sroditi se
smrdećica - pogrdan naziv za ženu
sofrikat (lat.) - potprig, popržak
somun (tur.) - okrugli kruh
sonce - sunce (u lopudskom govoru)
spendžati (tal. *spendere*) - potrošiti
spirit (lat.-tal.) - duh
spomenovati se - sjećati se
spomenuti se - sjetiti se
spondrati (tal. mlet. *sfondrar*) - pasti, po-
 srnuti
spovidjeti (prez. *spovijem*) - pripovjedi-
 ti, opisati
spoz (tal. *sposo*) - zaručnik; muž
stan - pored danas uobičajenih značenja:
 rod, obitelj
starežina - podrugljivo za staru osobu
stati - boraviti, prebivati, stanovati, biti;
za me stoji - za mene je, za mene znači
staviti - dati se na što, uznastojati oko
 čega; *staviti se od* - sjetiti se na, pomisli-
 ti na; *staviti pamet* - svratiti pozornost,
 usredotočiti se, pripaziti, misliti
stokata (tal. *stoccata*) - ubod, udarac ma-
 čem; *dati stokatu* - posjeći
superbija (tal.) - oholost
superbijoz (tal. *superbioso*) - ohol, nadut
superkjarija (tal. *superchiaria*) - nasilje
svezan - obvezan, sputan
svrha - kraj, konac

šećna - šetnja

škrimati se (tal.) - vježbati se mačem za
 borbu, mačevati se
štogodi - nešto, štogod

tamaša (tal. *tamascia*) - šala

tancati - plesati

tedij (tal. *tedio*) - dosada, dodijavanje

tegnuti - taknuti, dirnuti

tej - te

ter - a, pak

tezoro (tal. *tesoro*) - blago

timid (tal. *timido*) - plašljiv

tizijeh - tih

tizijem - tim

tkogodi - tkogod, netko

tolicijeh - tolikih

torto (tal.) - nepravda; *činiti tortu komu*

- činiti krivo komu

tot - neka; tada, onda; dakle, jamačno

tradiment (tal.) - izdaja; *na tradiment* -

iz potaje, izdajnički

traga - pasmina, rod

tratati (tal.) - postupati, častiti; smatrati;
 pregovarati o čemu

triba - v. *trijeba*

trijeba - potreba, nužda; *trijeba je* - pot-
 rebno je

trimjed - nešto bezvrijedno (tri *mjedi*,
 bakrena novčića)

trjeska - buka, vika, galama

tudije - tuda; tim putem

tuga - nevolja (pored običnog značenja)

tužica - tuga

ugonenuti - pogoditi

uhiliti - ožalostiti, ucviliti; upropastiti,
 prevariti

uhitati - uhvatiti

ukazati - pokazati, otkriti

ukidovati - rvati se, rušiti

uljesti - ući; upustiti se u što

upuštati - propustiti, pustiti

uscan - pomokren, popišan

uspomenuti - spomenuti, podsjetiti, sjeti-
 ti se čega

uzeti - opčarati (pored običnog značenja)

valjati (tal. *valere*) - vrijediti

vandelist (tal.) - evanđelist

vas - sav

vazdašnji - neprestan, svagdašnji

vazeti (prez. *vazmem*) - uzeti

ve - rječica s najrazličitijim značenjima:
 li, ded, daj, baš

veće - više

većekrat - višeput, često
vehti - star
veramente (tal.) - doista
veras (gen. *versa*, tal.) - stih
vergonja (tal. *vergogna*) - sramota
versati (tal.) - sastavljati stihove, govoriti u stihovima
viđu - vidim
vitovarija (tal. *vettovaglia*) - hrana, živež
vituperijo (tal.) - sramota, ruglo
vjetar - ispraznost, neozbiljnost (pored običnog značenja)
vlah - pastir, seljak
volta (tal.) - put, krat; *vele volat* - mnogo puta
vragolija - čarolija
vrćeti se - v. *vertjeti se*
vrći (prez. *vrgnem*) - baciti
vertjeti se - kretati se, motati se (oko koga ili čega)

zabiti (prez. *zabijem*) - *zabiti koga u tamnicu* - utamničiti, zatvoriti
začeti - zapjevati
zahvaljati - zahvaljivati
zamirac - tko živi *iza mira*, tj. unutar zidina Dubrovnika
zategnuti - pritisnuti
zatisnuti - zapušiti, začepiti, zatvoriti
zla žena - kurva, prostitutka
zločes (gen. *zločesta*) - jadan, nesretan; slab, loš

želješce - nož kojim se siječe ili isijeca
ži - živ; *ži mi t'* - živio mi ti, živjela mi ti
Župa - Župa dubrovačka, područje između Dubrovnika i Konavala